

چکیده طرح مدیریت ژئوپارک قشم مازیار قاسمی نژاد عبدالملکی

ژئوپارک جهانی قشم

جزیره قشم

تلفن: ۰۷۶۳-۵۲۴۲۲۸۲

www.geopark.ir

www.qeshmgeopark.org

نشر ماهوما

تهران | فرمانیه غربی | خلو اسانی | پلاک ۲۱۷ | واحد ۳۰۱
www.maahoma.com

تلفن: ۰۲۱-۲۲۷۳۱۲۸۶-۲۲۷۱۴۶۸۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۵۱۲-۷-۸

شمارگان: هزار نسخه

چاپ نخست: ۱۳۹۲

قیمت: شش هزار تومان

طراحی جلد و آغاز کتاب:

www.hamidmosaddegh.com

کا
رنگر
فیکی
حمید
مصدق

این کتاب با حمایت سازمان منطقه آزاد قشم چاپ شده است.
This book printed under support of
Qeshm Free Area Organization
www.qeshm.ir

سرشناسه: قاسمی نژاد عبدالملکی، مازیار، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور: چکیده طرح مدیریت ژئوپارک قشم / مازیار قاسمی نژاد عبدالملکی.
مشخصات نشر: تهران: نشر ماه و ما، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۲۸۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۵۱۲-۷-۸

وضعیت فهرست نویسی: فبا

یادداشت: این کتاب با سرمایه سازمان منطقه آزاد قشم چاپ شده است.

موضوع: طرح جامع ژئوپارک جهانی قشم

موضوع: پارک‌های زمین شناختی - ایران - قشم

ردیفی: کنگرود ۱۳۹۱، ج ۱/۱، ۱۱۳۷/۱۳۷/۱۳۷ DNR

ردیفی: ۵۵۷۳۳۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۷۰۰۹۸

کلیه حقوق مترتب بر این کتاب متعلق به نویسنده است و بازچاپ، تقلید یا استفاده از نگاره‌ها و متن کتاب، بدون اجازه کتبی وی ممنوع است.

داده‌ها، نقلیه‌ها و مرزهای مشخص شده در این کتاب قابل استناد نیستند.
و نویسنده و سازمان منطقه آزاد قشم مسوولیت انحصاری از هرگونه برداشت از محتوای کتاب را از خود سلب می‌کنند.

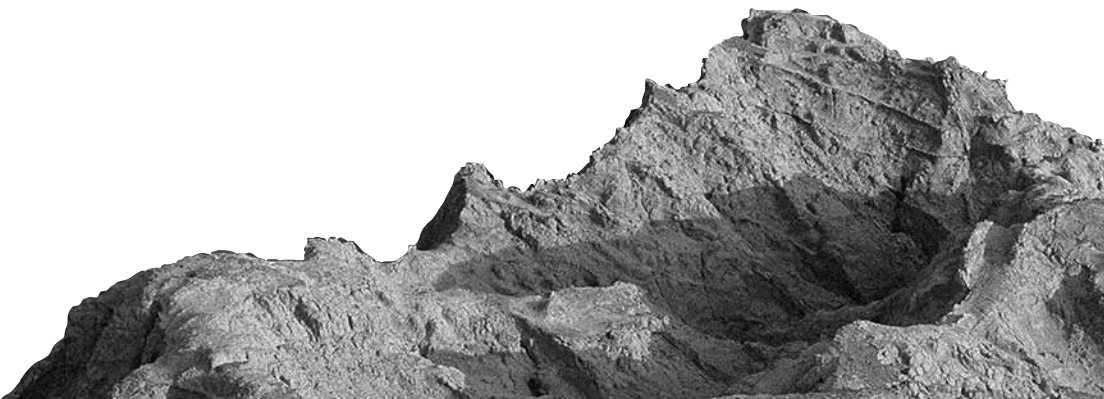
All rights reserved for the author ©

Printed in Iran, 2013

حکیدہ طرح
مدیریت زئویارک قسم
مازبارقاسمی نژاد عبدالملکی
زئویارک جہانی قسم

ما
فرزندان زمین هستیم
نه صاحبان
آن

فهرست

سپاس < ۶

پیشگفتار < ۷

مقدمه ۱ < ۹

مقدمه ۲ < ۱۱

(۱) مبانی نظری < ۱۲

مفهوم < ۱۲

تاریخچه < ۱۴

تاسیس ژئوپارک قشم < ۱۴

سرمایه‌های ژئوپارک قشم < ۱۴

رابطه بُرد-بُرد < ۱۷

توسعه و اکوتوریسم < ۱۸

شبکه جهانی ژئوپارک‌ها < ۱۹

ارزیابی دوره‌ای < ۲۰

فرازهایی از طرح جامع جزیره < ۲۲

(۲) خلاصه‌ای از طرح < ۲۴

طرح مدیریت < ۲۴

برنامه عملیاتی < ۲۴

نکاتی درباره قلمرو یک ژئوپارک < ۲۶

قلمرو ژئوپارک قشم و گسترش آن < ۲۷

حفاظت از ژئوپارک < ۳۲

پهنه‌بندی حفاظتی ژئوپارک < ۳۵

ظرفیت تحمل (بُرد) < ۴۰

اقتصاد ژئوپارک < ۴۲

(۳) پیشنهادها < ۴۵

منابع < ۴۸

نگاره‌ها < ۴۸

سپاس

شایسته است به سهم خود از مقامات، مدیران و کارشناسان فرهیخته‌ی سازمان منطقه آزاد قشم، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، کمیسیون ملی یونسکو و دیگر عزیزانی که امکان تاسیس، عضویت و بقای ژئوپارک قشم را در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها و بستر لازم برای تهیه انبوه مطالعات و گزارش‌ها در مورد جزیره را در دوره‌های گوناگون زندگی ژئوپارک قشم فراهم ساختند، سپاسگزاری کنم.

حمایت‌های اسفندیار حیدری پور نسیمی از امید را به ژئوپارک قشم دمیده است و اگر خلاقیت و تلاش بزرگوارانی چون فخرالدین انوار، بیژن فرهنگ دره‌شوری، هوشنگ فتحی و یاران‌شان نبود، ژئوپارک قشم هرگز به دنیا نمی‌آمد. بازیگران امروز این میدان، فرزین حقدل، فرامرز مومنی، محمدهاشم داخته، اقبال زبیری، عبدالرضا دشتی‌زاده، محمدرضا قاسمی نژاد و تورج امانی، هر یک مشا خدمات ارزنده‌ای برای ژئوپارک بوده و هستند که جای بسی تقدیر دارند. به سهم خود از علیرضا امری کاظمی، کلودیا اکهارت، هومن جوکار و محمدشریف رنجبر به خاطر همکاری‌های علمی ارزنده و بی‌چشم‌داشت آنان، تشکر کرده و یاد می‌کنم از مرحوم عبدالعظیم حقی‌پور و عشق او به سرزمین.

قدردان پدر و مادرم هستم که نهال نوشتن را در من کاشتند و همسر مهربانم، مهناز ضیاعی که «بسیار سفر باید»‌های مرا تحمل کرده و سال‌ها همکار و مشوق من بوده است. مراتب سپاس ویژه‌ام را نثار همراهانم در شرکت مهندسان مشاور مهران پیرامون کنم که این پروژه را با علاقه‌ای ویژه تا به انجامش دنبال کردند.

آشکار است که این کار بدون یاری دوستان و همکاران محلی، اعضای شوراهای روستایی، اهالی روستاهای ژئوپارک و نگهبانان بومی، شدنی نبود و برای همین:

این کتاب تقدیم می‌شود به مردم خداجوی، مهربان و بی‌ریای جزیره!

مازیار قاسمی نژاد عبدالملکی

اسفند ۹۱

جزیره قشم

پیشگفتار

حفاظت از محیط زیست، حفاظت از مادر زمین، یک وظیفه عمومی است. اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بر مسوولیت همگان در حفاظت از محیط زیست تاکید دارد از سوی دیگر ایران کنوانسیون مربوط به تالاب‌های دارای اهمیت بین‌المللی (رامسر) را همراه با تعهدات ضمنی آن امضا کرده است. ژئوپارک قشم تنها عضو شبکه جهانی ژئوپارک‌های تحت حمایت یونسکو در خاورمیانه است.

«جزیره قشم بر بستر هزاره‌های تاریخی، چنان با خلیج فارس، تنگه هرمز و ایران زمین عجین گشته که نگاشتن یا بر زبان راندن هر یک از این نام‌ها تداعی کننده سه دیگر است. این خاکپاره کشیده قامت، آنک که سر از آب بر آورد و پیکر خود را در تابش آفتاب گرم جنوب خشک کرد، موجودیتی اعجاب‌انگیز از چه بسیار عوارض گونه‌گون طبیعی یافت.

دره‌ها، غارها، جلگه‌ها، سنگ‌ها و ... سپس، تندباد، زوزه کشان و بی‌مهار به جای جای جزیره سر کشید و رگبار، بی‌محابا بر پستی‌بلندی‌های پیکرش فرود آمد. خاک ذره‌ذره فرو ریخت و سنگ، لایه‌لایه سوده شد تا دره‌تندیس‌ها، دره‌ستاره‌ها، تنگه‌ها، هیولاهای پراکنده در اینجا و آنجا، غول‌سنگ‌ها، بام قشم، ستغ‌ها و چه بسیار پدیده‌های زمین‌شناسی دیگر، با هم یا جدا از هم، پدید آیند و جزیره‌ای بسازند که مانند آن در دیگر جاها نیست» (فتحی، مقدمه کتاب اطلس ژئوتوریسم قشم، ۱۳۸۳).

بی‌گمان قشم یکی از پر مطالعه‌شده‌ترین مناطق کشور از نظر زیست محیطی است (دره شوری، ۱۳۸۸)، شاید ریشه این همه بررسی بنیادین در دیدگاه‌های نخستین مدیران وقت سازمان منطقه آزاد قشم نهفته باشد که خود و امداد مطالعات ژرف، کاربردی و آینده‌نگر مهندسان مشاور سوئکو^۱ است. در سال‌های اخیر گزارش‌ها و مقالات حرفه‌ای بسیاری در زمینه حیات وحش، گیاه‌شناسی، زمین‌شناسی، مدیریت سواحل، بستر دریا، منابع نفت و گاز، میراث فرهنگی، گردشگری، صنایع دستی، انواع حمل و نقل، مدیریت سنتی آب تولید شده و پایان‌نامه‌ها، تصاویر، فیلم‌ها، نقشه‌ها و عکس‌های هوایی با دقت بالا... و در یک کلام انبوهی از اطلاعات نوشتاری، متنی و مهندسی درباره قشم وجود دارد که تضمین حرکت به سوی توسعه خردمندانه و فراگیر جزیره است. امید است با راه‌اندازی کتابخانه و مرکز اسناد قشم نسخه‌ای از این داده‌ها در دسترس همه گذاشته شود.

در جریان بررسی‌های خود در جزیره قشم دانستیم که قشم به خاطر پوشش گیاهی اندک و نیز نازکی پوشش سنگی پادگانه‌ها و تاوغ‌ها^۲ بسیار شکننده و آسیب‌پذیر است، طراحی در این چشم‌اندازها باید همانند گام نهادن در میدان مین، آرام و بی‌مناک باشد، یک ساختمان زشت از فرسنگ‌ها دورتر می‌تواند هر چشمی را بیازارد همچنان که برداشت بی‌حکمت ماسه‌های ساحلی و سنگ‌های جزیره، کاتالیزور شستن سطح جزیره از خاک و شن و سنگ در نتیجه کوچک شدن سرزمین در دهه‌ها و سده‌های آینده باشد.

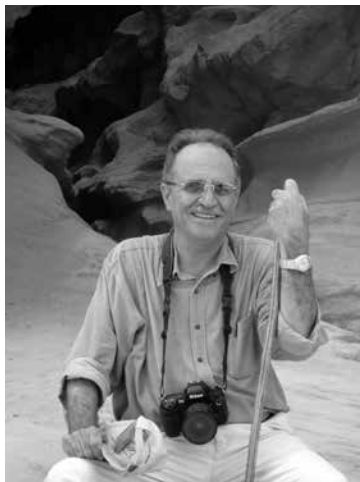
کتاب چکیده‌ی مطالعات و سعی و خطاهایی است که طی سال‌های ۸۴ تا ۸۹ در جریان

تهیه طرح جامع و تفصیلی ژئوپارک جهانی قشم به دست آمده و نقشه راه مدیران، کارشناسان، ناظران و پژوهشگرانی است که نیاز به یک مرجع آسان و سریع برای دریافت درکی کلی از ژئوپارک و آگاهی از تکالیف خود نسبت به آن دارند. مرجعی که خواننده عمومی را از مراجعه به منابع گوناگون، بی‌نیاز خواهد کرد. این کتاب همچنین می‌تواند منبعی برای فعالان حوزه‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای و موضوعات پایدار و طبیعت‌مدار باشد.

هدف از نشر این کتاب ترویج اهداف عالی ژئوپارک و به اشتراک گذاشتن تجربه‌های به دست آمده است. راهنمایی عملی برای ایجاد ژئوپارک‌های دیگر در کشور و زمینه‌ساز تاسیس شبکه ملی ژئوپارک‌های ایرانی.

این کتاب تنها ماحذ پارسی درباره‌ی مدیریت ژئوپارک‌هاست که ما می‌شناسیم، پس اگر بی‌خطا باشد جای شگفتی است؛ از صاحب‌نظران می‌خواهیم دیدگاه‌های خود را با نویسنده^۲ در میان بگذارند.

در این گزارش منظور از سازمان، سازمان منطقه آزاد قشم، منظور از شبکه، شبکه جهانی ژئوپارک‌های تحت حمایت یونسکو، منظور از مشاور، شرکت مهندسان مشاور طراحان کاربرد پیرامون و منظور از ژئوسایت، پهنه‌هایی از میراث طبیعی یا فرهنگی جزیره قشم است که اغلب به عنوان مقاصد زمین‌گردها (ژئوتوریست‌ها) حفاظت و معرفی شده یا در آینده شناسایی و معرفی خواهد شد.

نگاره شماره یک

بیژن فرهنگ دره‌شوری (بنیانگذار ژئوپارک قشم)

مقدمه ۱

در دهه ۵۰ میلادی، روش «تفکر سیستمی» متولد شد که در آن چگونگی و اهمیت بررسی همزمان یک موضوع در رشته‌های مختلف علمی بیان گردید. به زودی، اثربخشی این روش، خود را در تعداد و نیز کیفیت اختراعات و اکتشافات نشان داد و نوعی توسعه انفجاری را به دنبال داشت. دیری نپایید که اثرات زیست محیطی این توسعه انفجاری بر جهانیان آشکار گردید و در پس آن آوای نگرانی دانشمندان و اندیشمندان از گوشه و کنار جهان شنیده شد و اندکی بعد، این نگرانی به سرحد هشدار رسید. در اوایل دهه ۷۰ واژه «پایداری» برای توصیف معادله‌ای به کار گرفته شد که در برگیرنده مفهوم پایه‌ای اکولوژی در یک اقتصاد است. در این معادله، اکولوژیست‌ها به مفهوم اساسی «محدودیت‌های رشد اقتصادی» به جای «اقتصاد با ثبات» اشاره نمودند تا نگرانی‌های زیست محیطی خود را در ارتباط با توسعه اقتصادی بیان کنند.

در ادامه مفاهیم ارزیابی زیست محیطی (ارزیابی، پایش، پژوهش، و تبادل اطلاعات)، مدیریت زیست محیطی (هدفگذاری و برنامه‌ریزی، ارایه مشاوره و عقد موافقتنامه در سطح بین‌المللی)، و تمهیدات حمایتی در مجامع بین‌المللی شکل گرفت و سرآخر در قالب ۱۰۹ توصیه به امضا رسید (استکهلم ۱۹۷۲). اگر چه در آن زمان، کنفرانس استکهلم یک روشنگری کم‌نظیر در عرصه بین‌الملل به حساب می‌آمد، شتاب توسعه آنقدر زیاد بود که شاید بتوان گفت کمتر کسی موفق به دیدن آن شد. اما روشنگری ادامه یافت و در گذر زمان و در حالی که آثار زیست محیطی توسعه در ابعاد گسترده‌تری رخ می‌نمود، زمره‌ها تبدیل به همه‌مه شد. کم‌کم هشدارهای گرمایش زمین، کاهش منابع آب آشامیدنی، تخریب جنگل‌ها و سایر منابع طبیعی، برداشت بی‌رویه از معادن، و از این قبیل فراگیر شد و از مرز «بسنده کردن به گفتار» گذر کرد.

باور جهانی مبنی بر ضرورت و نیاز جامعه جهانی به اقدام عملی در اولین سمپوزیوم بین‌المللی حفظ میراث زمین (دین، فرانسه ۱۹۹۱) متبلور شد. در کنوانسیون دین واژه ژئوپارک به سرزمین‌های حفاظت شده شامل سایت‌های شناخته شده به عنوان میراث زمین، و دارای ارزش‌های ویژه زمین‌شناسی و زمین‌ریخت‌شناسی نسبت داده شد تا از این راه اهدافی همچون نگهداری و محافظت، آموزش و پژوهش، و گردشگری دنبال گردد. پس از طرح موضوع توسعه پایدار در ریو (ریودوژانیرو، برزیل ۱۹۹۲) به عنوان یک راه حل موثر، با تکیه بر روش تفکر سیستمی و از طریق درگیر نمودن رشته‌های مختلف، و در پی آن، شکل‌گیری دستور کار قرن بیست و یکم (Agenda 21)، توسعه پایدار جامعه محلی، با تاکید بیشتری در دستور کار ژئوپارک‌ها پیگیری شد. در سال ۱۹۹۷ برنامه ژئوپارک‌ها توسط بخش علوم زمین یونسکو ارایه گردید و در سال ۲۰۰۰ موضوع توسعه اقتصادی جامعه محلی از طریق گسترش و ترویج زمین‌گردی مطرح شد. این امر در همایش جهانی توسعه پایدار مورد تاکید مضاعف قرار گرفت (ژوهانسبورگ ۲۰۰۲). در سال ۲۰۰۴، اعضای شبکه ژئوپارک‌های اروپا و هشت ژئوپارک ملی چین به هم پیوستند

و تحت حمایت یونسکو، شبکه جهانی ژئوپارک‌ها (GGN) را تشکیل دادند.

در ایران مجموعه مطالعات عمیق و ارزنده مشاورین سوئکو در جزیره قشم و پس از آن تلاش خستگی ناپذیر اندیشمندان و محققان طبیعت دوست داخلی و خارجی موجب گردید تا GGN با پیوستن بخش وسیعی از اراضی بخش شهاب (نیمه غربی جزیره) به شبکه جهانی ژئوپارک‌ها موافقت نماید. این موفقیت شگرف، موجی از شادی و شغف را برای هم‌وطنان آگاه و طبیعت‌مند به ارمغان آورد. اما دیری نپایید که افتاد مشکل‌ها... بازرسی‌های دوره‌ای آغاز گردید و دست‌اندرکاران عمیقاً متوجه شدند که باقی ماندن در شبکه، کاری بس دشوارتر از وارد شدن به آن است. از آن زمان تاکنون تلاش‌های اندیشمندانه و دلسوزانه‌ی فراوانی برای حفاظت از هویت این پارک نوپا شده اما حکایت هم چنان باقیست ...

در این برهه از زمان، اهمیت و ضرورت مستندسازی و بررسی هوشمندانه گذشته، به منظور طراحی و برنامه‌ریزی برای آینده، احساس شد و نگارنده، این مسؤولیت خطیر را بر عهده گرفت و با اشتیاق، دقت و تلاش وصف‌ناپذیر خود، آن را به انجام رسانید. گردآورده حاضر، حاصل بخشی از زحمات ایشان است که به مردم شریف کشورمان تقدیم می‌گردد.

فرامرز مومنی

معاون معماری و شهرسازی سازمان منطقه آزاد قشم

مقدمه ۲

ژئوپارک قسم به دلیل موقعیتش در محدوده تنگه هرمز اهمیت ویژه‌ای دارد. علاوه بر جنبه استراتژیک، ویژگی‌های زیستی، زمین‌شناسی، میراث فرهنگی و تاریخی به اهمیت آن افزوده است. تنوع و گستردگی این ویژگی‌ها در جزیره به حدی است که همه شاخص‌های مربوط به مناطق گوناگون حوزه خلیج فارس را می‌توان یکجا دید. تنوع ساختاری سواحل که در جزیره قسم مشاهده می‌شود چکیده‌ای از کل سواحل جنوبی ایران است که یک‌جا در این جزیره وجود دارند.

برای تضمین حفظ تنوع طبیعی و فرهنگی، بخش بزرگی از اراضی غربی جزیره در سال ۱۳۸۵ به کوشش سازمان منطقه آزاد قسم و تلاش‌های مدیر وقت محیط زیست سازمان منطقه آزاد قسم، ژئوپارک قسم به عنوان نخستین ژئوپارک ایران و خاورمیانه به عضویت شبکه جهانی ژئوپارک‌های یونسکو در آمد.

از آنگاه تاکنون، برنامه‌های بسیاری برای حفظ و ارتقای این دستاورد، طراحی و اجرا شده و پیشرفت‌هایی بزرگ به دست آمد. نظر به اهمیت موضوع، سازمان منطقه آزاد قسم به ویژه از سال ۱۳۹۰ تلاش‌هایی فراگیر برای حفظ این دستاورد ارزشمند آغاز کرده است. گسترش مرزهای ژئوپارک قسم و جذب مشارکت و همراهی مردم شریف جزیره قسم به ویژه نمایندگان شوراهای روستایی، از جمله اقدام‌های صورت گرفته در این راستاست. ثبت برخی آثار طبیعی و آسیب‌پذیر جزیره قسم در فهرست آثار طبیعی ملی نیز از جمله مصادیق تضمین‌کننده‌ی حفظ منابع طبیعی و فرهنگی و در نهایت رشد سالم اقتصاد محلی است.

نظر به گردشگرپذیری فوق‌العاده‌ی جزیره قسم از دیرباز، توسعه زیرساخت‌های گردشگری و توسعه گردشگری روستایی، از اهداف ژئوپارک قسم بوده است که تأثیری پایدار و ژرف بر سرنوشت و کیفیت زندگی جامعه محلی خواهد داشت.

در سراسر جهان، ژئوپارک‌ها فرصت‌های رشد و سرمایه‌گذاری متنوعی را برای مشتاقان و فعالان به وجود می‌آورند و ژئوپارک قسم نیز از این مهم مستثنی نیست. افراد با هر میزانی از سرمایه می‌توانند از فرصت پیش آمده در ژئوپارک قسم که علاوه بر تسهیلات فراوان ناشی از فعالیت در منطقه آزاد و ویژه است، برای فعالیت‌های خلاقانه‌ی خدماتی با کیفیت بالا، در شاخه‌های متنوع گردشگری و حوزه‌های فرهنگی، آموزشی و ترویجی استفاده کنند.

ژئوپارک قلمرو واقعی دیدگاه‌ها و عقاید است و می‌تواند از راه یک برنامه جامع راهبردی برای توسعه پایدار هر منطقه، راهکاری مبتکرانه و یکپارچه در راستای خواسته‌ها و مطالبات جامعه محلی باشد. کتاب پیش رو چکیده‌ی طرحی مفصل است که توسط مسوول مهندس مشاور طرح جامع ژئوپارک قسم تهیه شده است. کتاب توانسته است مختصر و مفید، اهداف، برنامه‌های میان‌مدت و درازمدت، روش‌های حفاظت از ژئوپارک، فرصت‌ها، بیم‌ها و محدودیت‌ها را به زبانی ساده و کاربردی ترسیم کند. بی‌شک این کتاب راهنمایی سودمند و اثری کاربردی برای کارشناسان و مدیرانی خواهد بود که بخواهند در مناطق دیگری ژئوپارک‌هایی را تاسیس کرده یا آن‌ها را توسعه دهند.

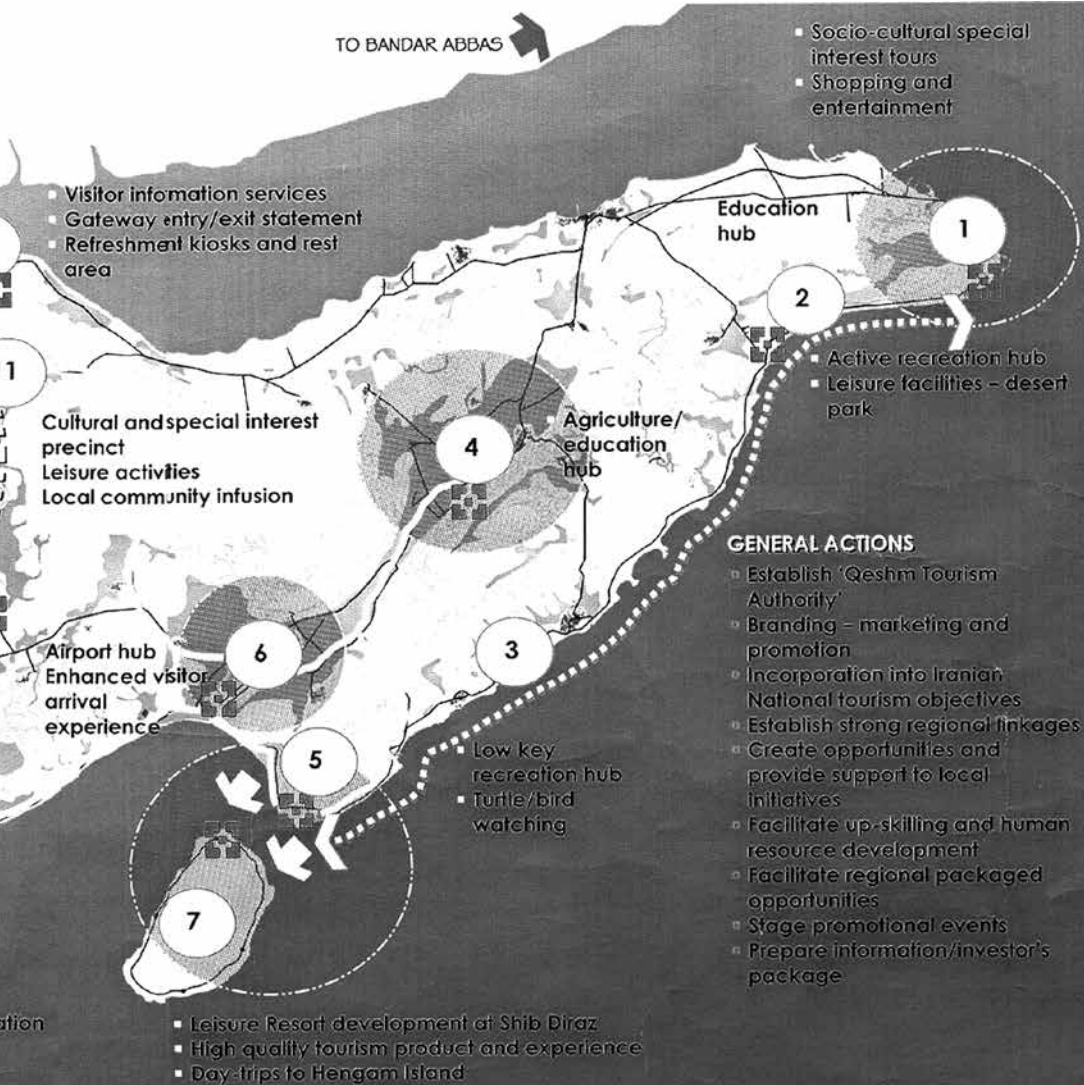
فرزین حقدل

معاون اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان منطقه آزاد قسم

(۱) مبانی نظری

مفهوم

«ژئوپارک» مفهومی نوین است که توسط سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، برای حفاظت از میراث طبیعی و فرهنگی بشر ابداع شده و ترویج می‌شود. ژئوپارک یک برنامه کمک مالی به اعضا نیست و از این رو، ایده شبکه جهانی ژئوپارک‌ها بی‌دستگیری اعضا از یکدیگر شکست خواهد خورد. برای تضمین نشاط شبکه

نگاره شماره دو- نقشه مشاوران KPMG برای توسعه گردشگری جزیره (کد: ۸ پارک ملی)

اما، ژئوپارک‌ها به صورت دوره‌ای ارزیابی می‌شوند و اعضای کم‌انگیزه حذف می‌شوند. ژئوپارک در واژه به معنای «پارک زمین‌شناسی» یا به تعبیری دیگر، «پارک جغرافیایی» است که هدف آن حفظ آثار و چشم‌اندازهای طبیعی در رابطه با میراث طبیعی زمین و علم زمین‌شناسی از راه جلب توجه عامه مردم و حفظ تنوع اعم از زیستی و فرهنگی است، اما چون «حفظ محیط به صورت انتزاعی و بی در نظر گرفتن انسان، شدنی نیست»، که شعار اقدامات سازمان ملل و زیرمجموعه‌های آن است، مدیران ژئوپارک‌ها فعالیت محوری خود را بر توسعه علمی، فرهنگی و اجتماعی مردم متمرکز کرده‌اند. به این ترتیب می‌توان گفت ژئوپارک بیش از آنکه یک مفهوم متبادرکننده حفاظت فیزیکی باشد، یک برنامه توسعه اجتماعی و موتور محرک توسعه پایدار بوده و بدین روی است که گزاره «ژئوپارک یک پروژه است نه یک پروژه» شاه کلید مدیریت ژئوپارک‌هاست.

ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN

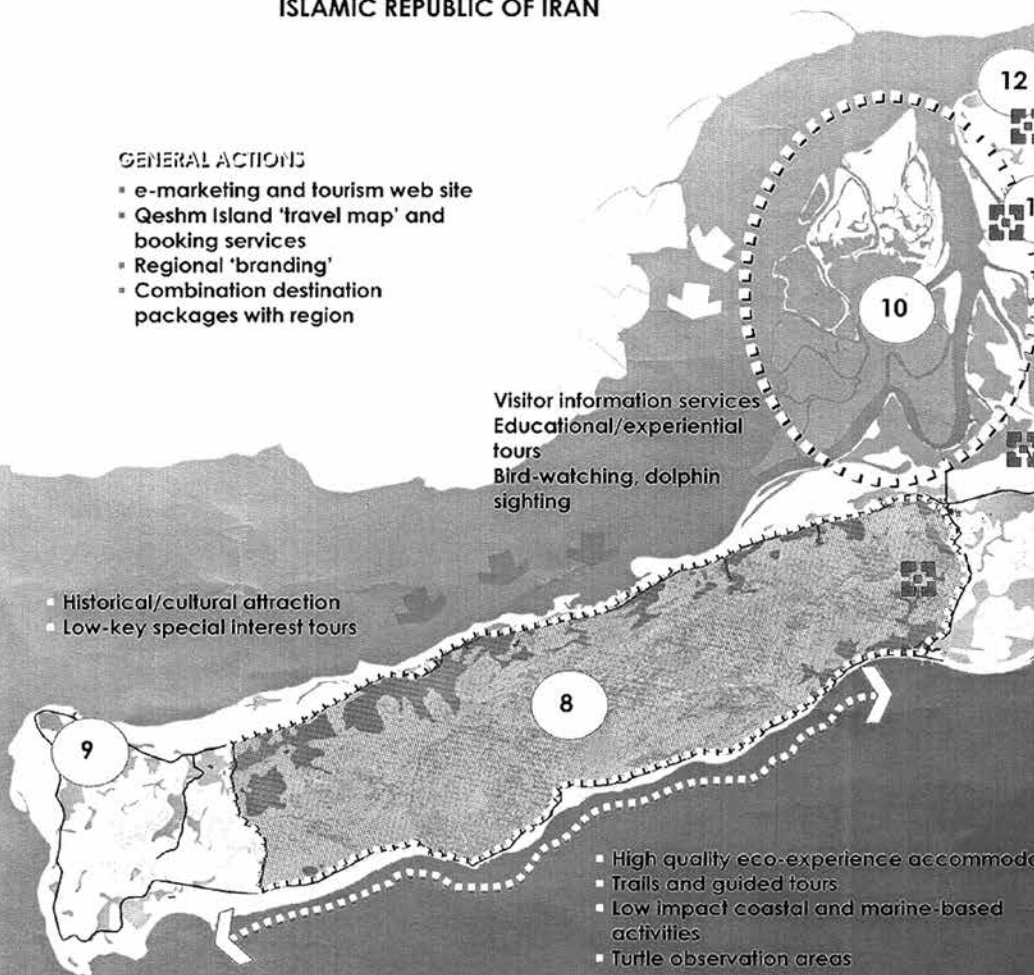
GENERAL ACTIONS

- e-marketing and tourism web site
- Qeshm Island 'travel map' and booking services
- Regional 'branding'
- Combination destination packages with region

Visitor information services
Educational/experiential
tours
Bird-watching, dolphin
sighting

- Historical/cultural attraction
- Low-key special interest tours

- High quality eco-experience accommodation
- Trails and guided tours
- Low impact coastal and marine-based activities
- Turtle observation areas

با توجه به ارتباط عمیق جوامع محلی - به عنوان بهره‌برداران و محافظان امروز و آینده - مدیران ژئوپارک‌ها باید خالق و تابع نوعی سیستم مدیریت چابک، تغییرپذیر و در یک کلام «هوشمند» باشند.

تاریخچه

ژئوپارک‌ها همان اهداف و روش‌هایی را دنبال می‌کنند که از کنفرانس سران زمین در ریودوژانیرو برزیل در سال ۱۹۹۲ استخراج و به برنامه «انسان و زیستکره» مشهور شده است. در این برنامه که خود محصول نگرانی‌هایی از جنس افزایش گازهای گلخانه‌ای، تغییرات آب‌وهوایی و گرم شدن زمین بود، روش حفاظت از محیط‌زیست و ذخایر طبیعی بازرنگری شد و انسان ساکن در کنار طبیعت، نقش محوری یافت و از شکل موجودی مزاحم، به عنوان بخشی از طبیعت و فعال در سرنوشت آن، مورد توجه قرار گرفت و در نتیجه سیاست «حفاظت با زور» به «حفاظت با مردم بومی» بدل شد. به دلیل نقش پررنگ آدمی در این رهیافت، ماموریت تعریف و مدیریت ذخایر MAB به یونسکو به عنوان تشکیلاتی فرهنگی و علمی سپرده شد. از کشور ما نه منطقه تحت حفاظت به عنوان سایت MAB برگزیده شد که جنگل‌های دریایی هرا (به صورت حرا هم نوشته می‌شود) قسم یکی از آنهاست.

از سوی دیگر تقاضاهای بسیاری از سوی کشورهای عضو، برای ثبت آثاری در فهرست میراث طبیعی بشر به یونسکو وصول شده و می‌شوند که علی‌رغم ارزش‌های والایشان، در عمل امکان افزوده شدن به فهرست فوق یا فهرست میراث جهانی را ندارند و به این ترتیب لزوم خلق مفهومی نوین ضمن حفظ مسوولیت‌های کشور متقاضی، احساس شد. در پاسخ به این تقاضاها بود که دبیرخانه شبکه جهانی ژئوپارک‌ها ملهم از شبکه اروپایی ژئوپارک‌ها در بخش علوم زمین و طبیعی یونسکو تشکیل شد و عضوگیری را آغاز کرد.

تاسیس ژئوپارک قسم

از سال ۱۳۸۲ دغدغه حفاظت از طبیعت غرب جزیره در مسوولان وقت سازمان به وجود آمده بود و در سال ۱۳۸۳ نمایندگان از سازمان منطقه آزاد قسم در نخستین کنفرانس شبکه جهانی ژئوپارک‌ها ملی در چین حضور یافتند. آنان مفهوم ژئوپارک را برای جزیره قسم مناسب دیده و به مسوولان منطقه آزاد قسم پیشنهاد دادند تا مناطق غربی جزیره که به توصیه طرح جامع جزیره و طرح توسعه گردشگری جزیره به عنوان پارک ملی پیش‌بینی شده بود، به صورت یک ژئوپارک مدیریت شود. پیش از این نیز گزارشی در سال ۱۳۸۱ توسط پایگاه داده‌های زمین منتشر شده بود که محمل انتشار کتاب اطلس ژئوتوریسم قسم شد.

سرما به‌های ژئوپارک قسم

قسم یک شاهکار زمین‌شناسی نیست و به سه دلیل دیگر، بیشتر مورد توجه ویژه زمین‌شناسان است؛ «فرسایش شدید زمین»، «گنبد نمکی» و «انبوه فسیل‌های دریایی» که هر سه بسیار عریان و نمایان‌اند و در نتیجه، «تاریخ اخیر زمین» در این جزیره قابلیت مشاهده یافته است.

تکراه شماره سه - (صفحه روبرو)

نقشه درازترین غار نمکی جهان در کوه بوخو، ۶۵۸۰ متر

دانشگاه شیراز، دانشگاه چارلز و آکادمی علوم چک، ۱۳۸۵

3N Cave (6580 m)

and related Upper Entrance Cave (650 m)
Salt diapir Namakdan, Qeshm Island, Iran

(Relative position of cave and cave entrances were measured by total station and GPS)

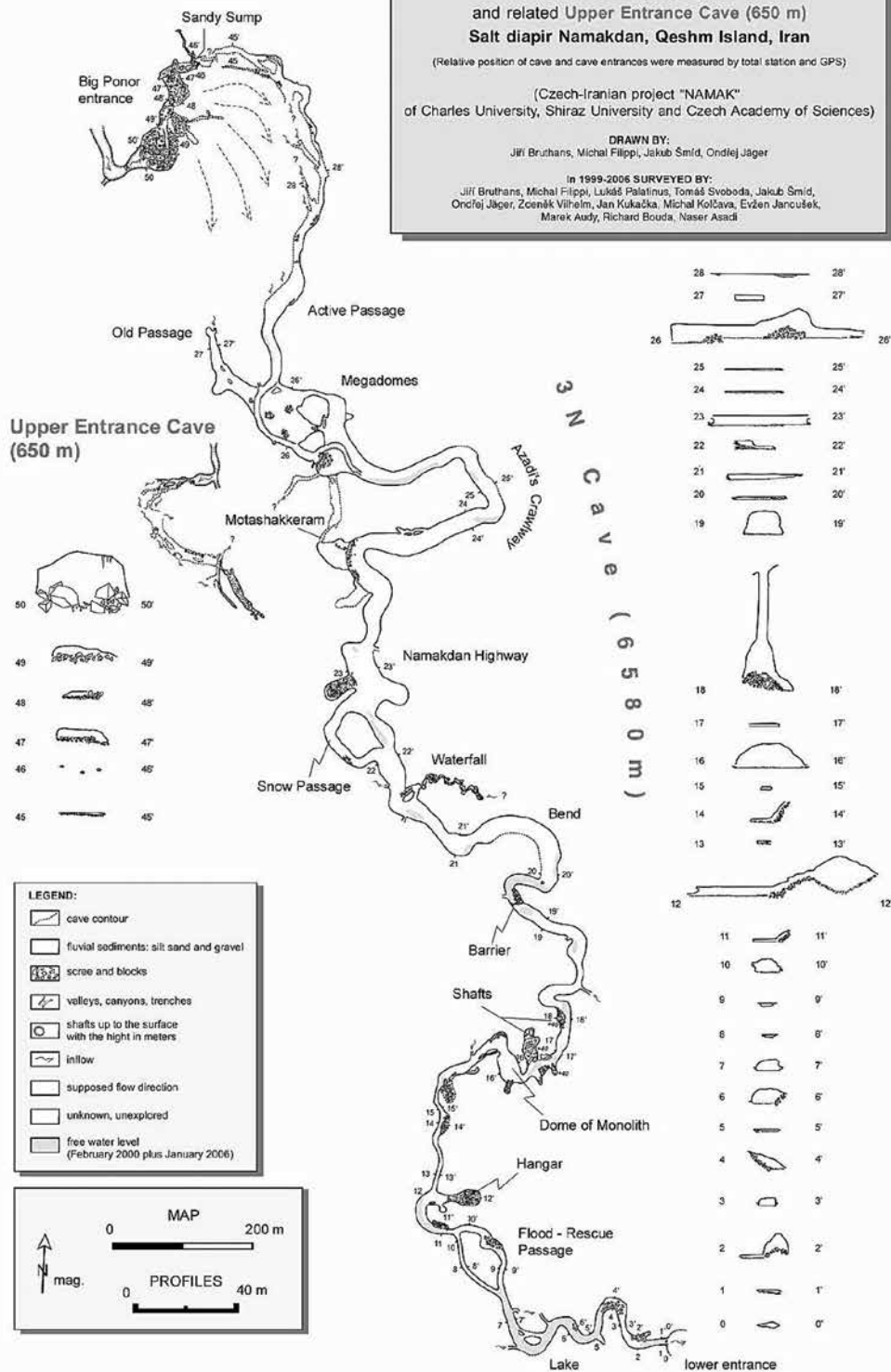
(Czech-Iranian project "NAMAK"
of Charles University, Shiraz University and Czech Academy of Sciences)

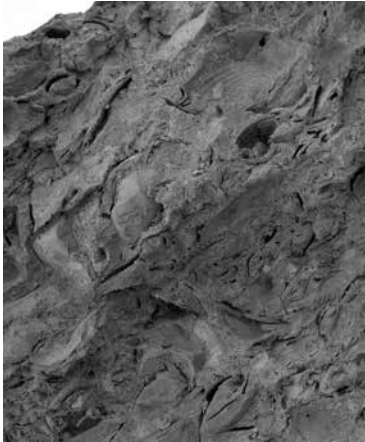
DRAWN BY:

Jiří Bruthans, Michal Filippi, Jakub Šmíd, Ondřej Jäger

In 1999-2006 SURVEYED BY:

Jiří Bruthans, Michal Filippi, Lukáš Palatinský, Tomáš Svoboda, Jakub Šmíd,
Ondřej Jäger, Zdeněk Váňhel, Jan Kukačka, Michal Kolčava, Evžen Jancušek,
Marek Audy, Richard Bouda, Naser Asadi

تکراره شماره چهار

از سوی دیگر شاید بتوان گفت ژئوسایت‌های قشم، چشم‌اندازهایی روح‌نواز و آکنده از آثار نقاش طبیعت‌اند که از گزند باد و باران آفریده شده‌اند و بدین چم، مهم‌ترین ویژگی زمین‌شناسی قشم چشم‌اندازهای متنوع و خیره‌کننده‌ی آن است. کوه بوخو (گنبد نمکی) در جهان کم‌نظیر است، بررسی‌های کاشفان نشان داد که آب باران، درازترین غار نمکی شناخته شده‌ی جهان را در هزارتوی اسفنجی این گنبد شکل داده است. کسی نیست که تجربه دیدن این غارهای شگفت‌انگیز را فراموش کند.

بر مبنای تعریف، ژئوپارک باید بتواند در توسعه اقتصادی جوامع پیرامونی نقشی موثر بازی کند و در ژئوپارک قشم می‌توان تاریخ، میراث فرهنگی، محیط طبیعی، روابط اجتماعی و اقتصادی، توسعه و جمعیت را یکجا دید و بررسی کرد.

آشکاری تعامل انسان و طبیعت و زنده بودن این رابطه تا هنوز، دیگر سرمایه مهم ژئوپارک قشم است که از جمله عوامل مهم شهرت ژئوپارک قشم نزد کارشناسان جهانی است. در اینجا پدیده‌های زمین‌شناسی و طبیعی با روش زندگی، فرهنگ و تاریخ مردم سرشته‌اند، فرهنگی که به سبب «جزیره بودن» تا حد خوبی بکر مانده و تاریخی که در مواردی یادآور آداب اجتماعی و رسوم کهن ایران زمین است. هم‌نوایی مردم و طبیعت در قشم همچنان پابرجاست و نظام‌های هوشمندانه‌ی گردآوری و مدیریت آب در این جزیره‌ی کم‌بارش، آموختنی است.

با وجود تنوع بالای پوشش گیاهی در قشم، جمعیت گونه‌ها اندک است و کمبود گیاهان و درختان برای پوشاندن ساخته‌ی دست بشر، به همان میزان که باعث شکنندگی چشم‌اندازهاست، یکی دیگر از ارزش‌های ژئوپارک قشم است. در نبود انبوه درختان می‌توان زمین، سنگ، خاک، لایه‌ها و در برخی جاها گسل‌ها را از دور دست‌ها نیز دید و برای دیگران شرح داد.

روش‌های خلاقانه ماهیگیری سنتی همچنان در قشم جاری است، کارگاه‌های لنج‌سازی سنتی نیز به طور جدی، راه‌پدران خود را می‌روند و کمتر کوه مسطحی در قشم وجود دارد که بر آن ردی از یک سکونتگاه باستانی بشری نباشد. در سال‌های اخیر آثاری از دوره‌های تاریخی پارت و ساسانی نیز شناسایی شده و مانده‌های فراوانی از عصر پرتغالی‌ها و انگلیسی‌ها دیده می‌شود. بافت و سیمای تاریخی بندر لافت نیز مثالی دیگر از این دست است. هنرهای خانگی، بازی‌های محلی، صنایع دستی چون توربافی، سوزن‌دوزی، تکه‌دوزی، مشت‌سازی و ... نیز جالب توجه است.

ژئوسایت بام قشم قابل انتساب به اواخر پارینه‌سنگی قدیم و پارینه‌سنگی میانی است و مطالعه وضعیت تنگه هرمز با توجه به گاهنگاری‌های مختلف مبین این نکته است که در دوران

مهاجرت انسان ریخت‌ها و انسان‌های مدرن، این منطقه به صورت یک گذرگاه خشک بوده است (دشتی زاده، ۱۳۸۹). حکایت محیط طبیعی قشم و ناشناخته‌های آن اما رساله‌ای دیگر است. پوشش گیاهی متنوع، گسترده‌گی عرصه‌های بین جلدرو مدی، زیستگاه‌های غنی مرجانی پیرامون جزیره شاید بیشتر از هر جایی دیگر در جهان (دره‌شوری، ۱۳۸۸)، بیش از یکصد هزار هکتار جنگل‌های دریایی هرا و تنوع بی‌مهرگان آن، انواع آبزبان، پرندگان، خشکی‌زیان و دوزیستان، بزرگترین و کوچکترین پستاندار جهان فقط روزن‌هایی به سوی این حکایت‌اند.

رابطه بود-بود

فعالیت‌های انسانی اگر مورد قبول کسر بزرگی از افراد جامعه نباشد محکوم به فناست و حتا اگر به ظاهر، یا در کوتاه‌مدت کارها به خوبی پیش برود. از سوی دیگر حفاظت فیزیکی محکوم به شکست است و تنها برنامه‌ها و قوانینی به خوبی اجرا خواهند شد که توسط همه گروه‌ها و «از درون» پذیرفته شده باشند. تامین منافع معقول گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع‌در چارچوب طرح‌ها، تا جایی که رابطه بُرد-بُرد به مناسبات دوطرف حاکم باشد تنها چاره کار به نظر می‌رسد.

با انجام مطالعه‌ای دقیق می‌توان این گروه‌ها را شناخت و به هر یک سهمی متناسب با توان، در جهت برنامه‌های درازمدت داد. شناسایی شرکا و گروه‌های موثر و میزان درخواست مشارکت از هر یک، ممکن است کار ساده‌ای به نظر بیاید. اما نگرانی از سهم‌خواهی هر یک از ذی‌نفعان و نیز عدم آگاهی مدیران از توان فشار آوردن و چانه‌زنی آنان در آینده، مذاکره با این گروه‌ها را به چالش مدیریتی بدل خواهد کرد. شاید به سبب همین کم‌توجهی‌ها باشد که بسیاری از طرح‌ها از همان آغاز به بایگانی می‌روند، طرح‌هایی که حداکثر به شکل نمادین و صوری به اجرا می‌رسند و بارها مایه دوباره‌کاری، اتلاف سرمایه و سردرگمی مردم، سرمایه‌گذاران و کارشناسان می‌شوند.

لازم است ژئوپارک پس از معرفی و ترویج کامل به آحاد افراد جامعه، از جمله تبیین جایگاه حقوقی مشخص، اهداف، برنامه‌ها، روش‌ها، در سطوح گوناگون، گروه‌های موثر و متاثر را با آگاهی کامل از ظرفیت‌ها و توانایی‌های هر یک، به همکاری-های نزدیک فراخواند و این مهم تبدیل به یک روال و عادت اداری شود.

بدین سان برای تضمین بقای ژئوپارک قشم، چاره‌ای جز شناخت و گفتگو با گروه‌های موثر برای جلب مشارکت آنان وجود ندارد، در فصل برنامه عملیاتی طرح مدیریت، به برخی از روش‌ها اشاره شده است. علاقمندان با مراجعه به منابع علمی و درگیر کردن خود با مردم محلی می‌توانند روش‌های متنوع جلب مشارکت مردم را تمرین کنند.

سازمان منطقه آزاد قشم، سازمان زمین‌شناسی و اکتشاف معدنی کشور، کمیسیون ملی یونسکو، شوراهای اسلامی روستاهای ژئوپارک، نیروهای مسلح، اداره کل حفاظت از محیط‌زیست استان هرمزگان، فرمانداری شهرستان، نمایندگان مجلس و فعالان اقتصادی

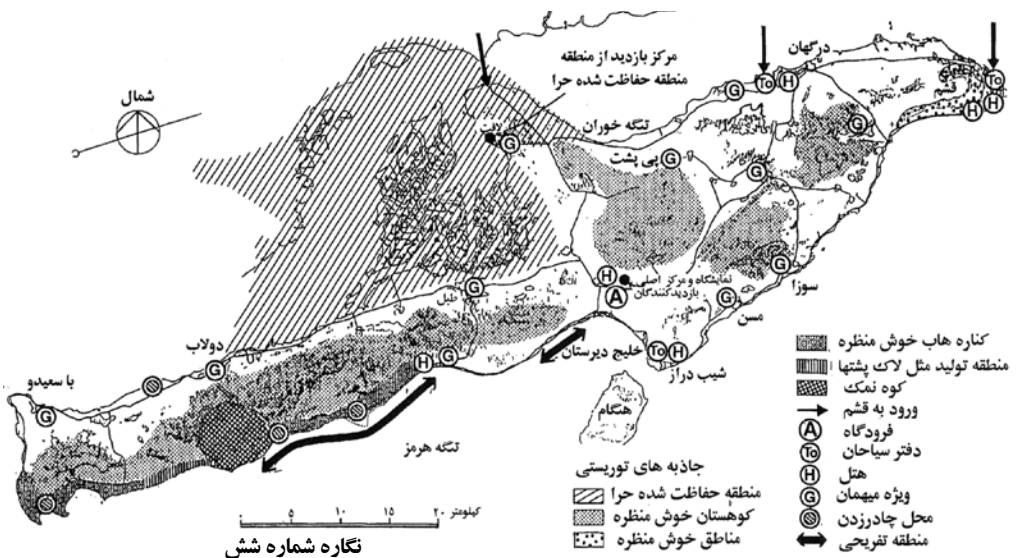
بخش خصوصی از جمله گروه‌های بالقوه ذی‌نفع و ذی‌نفوذ در جزیره قشم هستند و در کنار این گروه‌ها، ساختار سنتی قدرتمند مذهبی - اجتماعی نیز جلوه‌ای پر رنگ دارد.

توسعه و اکوتوریسم

در امر حفاظت پایدار، آنچه مهم است حفاظت از روند طبیعی اثر به معنای ماهوی آن است، این مهم در مقدمه قانون پیوستن ایران به کنفدراسیون جهانی حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی بشر (مصوب ۱۳۵۳ مجلس) و اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بازتاب یافته و از توسعه بی‌حد فعالیت‌های صنعتی و توسعه‌ای ابراز نگرانی شده است.

ماموریت سازمان منطقه آزاد قشم در جزیره، توسعه صنعتی و تجاری است اما به مرور مشخص گردید توسعه‌ی تک‌بعدی، علاوه بر مقاومت‌های محلی و افزایش ریسک سرمایه‌گذاری می‌تواند نابودی ذخایر سرزمینی و چشم‌اندازهای طبیعی را در پی داشته باشد. به همین مناسبت و با توجه به تنوع زیستی و فرهنگی، و ظرفیت بالای طبیعت قشم، ایجاد مدیریت محیط‌زیست به منظور اطمینان از صحت کارکرد صنایع، گسترش فعالیت‌های انسانی، حفاظت از ذخایر طبیعی و شناخت دقیق سرمایه طبیعی قشم در دستور کار سازمان قرار گرفت و به مرور اطلاعاتی مهیج درباره طبیعت قشم پدیدار گشت. امروزه بسیاری از سیاست‌های سازمان، به سوی گردشگری به ویژه در شاخه‌های طبیعت‌گردی و میراث فرهنگی و صنایع دستی است.

گردشگری و به طور اخص طبیعت‌گردی (اکوتوریسم) به خاطر ترویج رفتار مسوولانه در طبیعت، توان بالا در تجهیز جامعه محلی، و در نهایت حفاظت خودجوش و مداوم از طبیعت، مورد تأیید است. نظر به شرایط حاکم بر جزیره قشم و فزونی گردشگران خودرویی، استقبال از طبیعت قشم در سال‌های آینده و پس از اجرای پل خلیج فارس، باز افزایش خواهد یافت.

نگاره شماره شش

Global Network of National Geoparks

Certificate of Membership
ISSUED TO

QESHM GEOPARK, IRAN

IN RECOGNITION AS MEMBER
OF THE GLOBAL NETWORK OF GEOPARKS

Paris, 21st March 2006

نگاره شماره هفت

شبکه جهانی ژئوپارک‌ها

عضویت در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، مشارکتی داوطلبانه در یک حرکت بین‌المللی است و هیچ کشور یا ژئوپارکی اجبار و الزام به عضویت در شبکه ندارد. بسیاری از کشورهای عضو سازمان ملل به ویژه به سبب دستاوردهای علمی و اعتباری شبکه اروپایی ژئوپارک‌ها، و با هدف جلب گردشگر و حمایت از جوامع محلی و روستایی خود، مشتاق عضویت در این شبکه جهانی هستند.

نگاره شماره هشت

عضویت در شبکه و تمدید عضویت در آن تابع مقرراتی است. در حال حاضر همه اعضای شبکه برای اعتلا و ارتقای شبکه تلاش می‌کنند و در غیر این صورت، شبکه وجود خارجی نخواهد داشت. سازمان با مشاوره خانم سوزان ترنر (از استرالیا) و با حمایت سازمان زمین‌شناسی کشور و کمیسیون ملی یونسکو تقاضای عضویت خود در شبکه را در سال ۱۳۸۴ ارسال و از ۸۵/۱/۱ به عضویت شبکه در آمده است.

GGN همواره بر استفاده گسترده و معنادار از نشانه‌ی شبکه اصرار دارد اما این نشانه تنها توسط اعضای شبکه قابل استفاده است و ژئوپارک‌های ملی که هنوز با عضویت آنها در شبکه موافقت نشده است مجاز به کاربرد آن نیستند. سبب پافشاری یونسکو آن است که این نشانه به معنای کنترل ژئوپارک در یک نظام هدفمند است و تداعی‌گر احساس امنیت در ذهن بازدیدکنندگان حرفه‌ای است. این نشانه نماد شناخت و احترام متقابل اعضای شبکه به هم و حمایت از یکدیگر است. همچنین یونسکو اجازه استفاده از نشانه‌ی اصلی یونسکو (لوگوی معبد) در شرایط خاص و رویدادها را به ژئوپارک‌ها می‌دهد.

از آنجا که خوانایی و قابل درک بودن چشم‌اندازهای طبیعی و سپس رفتن به درون

طبیعت و به میان جامعه محلی، بسیار مورد تایید یونسکو و شبکه است، نشانه ژئوپارک قشم همراه با نشانه شبکه جهانی باید در همه تابلوها، تجهیزات و تولیدات ژئوپارک دیده شود و به همان نسبت نیز باید نظارت دقیق بر کیفیت تولیدات، ارایه‌ها و خدمات نیز وجود داشته باشد.

دبیرخانه شبکه آسیا-اقیانوسیه ژئوپارک‌ها به منظور تسریع در رسیدگی به امور این منطقه از جهان، در جریان چهارمین همایش ژئوپارک‌های جهانی (فرودین ۱۳۸۹) با نظر مثبت شبکه معرفی شده است. ژئوپارک‌های جهانی واقع در قاره‌های آسیا و اقیانوسیه به طور خودکار عضو این شبکه هستند.

بسیار ضروری است «شبکه ملی ژئوپارک‌ها» هر چه زودتر تاسیس شود تا بتواند با شبکه‌های جهانی و منطقه‌ای همکاری‌های نزدیک‌تری داشته و تجربه‌های قشم در اختیار ژئوپارک‌های محلی قرار گیرد. شبکه ملی می‌تواند راه را برای ورود ژئوپارک‌های ایرانی به شبکه جهانی هموار سازد و به ظرفیت‌های جذب گردشگران خارجی به کشور بیفزاید.

تگاره شماره نه
نشانه شبکه آسیا-اقیانوسیه ژئوپارک‌ها

ژئوپارک‌های جهانی با شناسایی مستمر ارایه‌دهندگان محصولات و خدمات با کیفیت و متناسب با اهداف ژئوپارک‌ها، اجازه استفاده از نشانه شبکه را با ضوابطی مشخص و با نظارتی مستمر تحت عنوان «همیاران ژئوپارک» در قلمرو جغرافیایی خود ارایه می‌دهند.

ارزیابی دوره‌ای

اعضای شبکه جهانی ژئوپارک‌ها هر چهار سال یک بار توسط ارزیابان دبیرخانه‌ی شبکه، بازدید شده و اقدامات اعضا و میزان درستی یا انحراف آنان در یکی از نشست‌های دبیرخانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای مستندسازی ارزیابی، فرم‌هایی طراحی شده است که خود می‌تواند سنج‌های دقیق برای فعالیت ژئوپارک‌ها و هر برنامه توسعه پایدار

منطقه‌ای دیگر باشد.

پارک‌هایی که بتوانند امتیاز لازم را کسب کنند برای چهار سال دیگر عضو شبکه باقی مانده و از مزایای آن برخوردار خواهند بود اما در صورت عدم دریافت امتیاز لازم، به آنان دو سال مهلت داده می‌شود نسبت به اصلاح نظام و روش‌های خود اقدام کنند و در صورتی که حداقل لازم کسب نشود، آن ژئوپارک از شبکه خارج شده و امتیاز استفاده از نشانه را از دست خواهد داد. فرآیند عضویت دوباره در شبکه، کمابیش همانند ژئوپارک‌های تازه‌وارد خواهد بود.

اولین ارزیابی دوره‌ای ژئوپارک قشم توسط آقایان پاتریک مک کیور (از ایرلند) و محمد شافعی (از مالزی) در اسفند ۱۳۸۸ انجام و نتیجه آن در کنفرانس چهارم ژئوپارک‌های یونسکو در لنکاوی مالزی بدین صورت اعلام شد «با توجه به تلاش‌های مستمر اما ناکافی و پراکنده‌ی ژئوپارک قشم عضویت ژئوپارک قشم در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها به مدت دو سال تمدید گردید». این امر به معنای اعطای کارت زرد به ژئوپارک قشم و ناخشنودی کلی شبکه از عملکرد ژئوپارک قشم بوده است و سازمان منطقه آزاد قشم، خود را متعهد به برنامه‌ریزی دقیق‌تر و هدفمندتری با توجه به مفاد طرح مدیریت و برنامه عملیاتی کرد. به ویژه در گزارش یونسکو به «ساختار مدیریتی شکننده ژئوپارک قشم»، «ناخوانایی ژئوسایت‌ها»، و «عدم تمرکز فعالیت‌ها در داخل قلمرو قانونی» اشاره شده است.

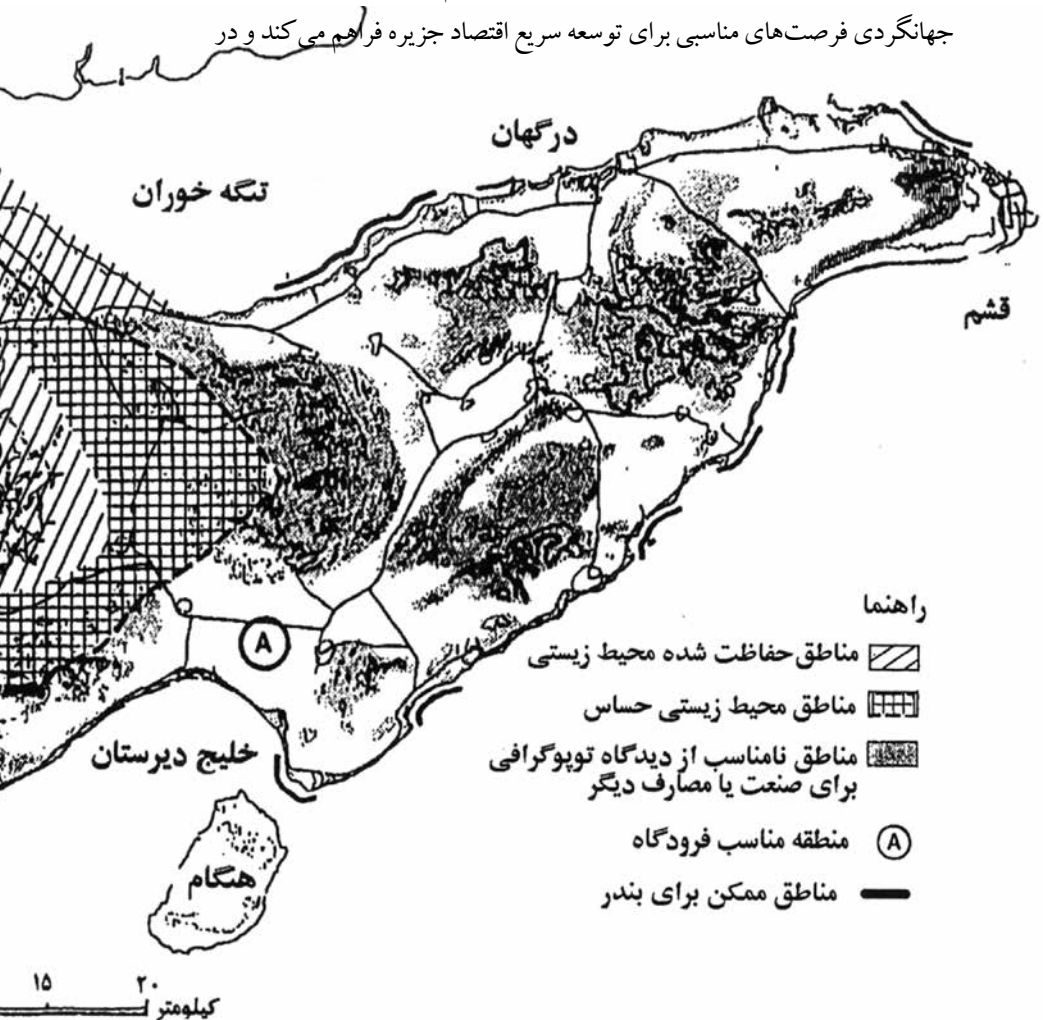
سازمان منطقه آزاد قشم از نیمه دوم سال ۱۳۹۰ تلاش‌های خود را برای انجام برخی پروژه‌ها بیشتر کرده است. بازدید ارزیابی در تیر ماه سال ۱۳۹۱ توسط آقایان ابراهیم کمو (از مالزی) و ماهیتو ناتاگابه (از ژاپن) انجام و گزارش آن در جلسه شهریور سال ۱۳۹۱ دبیرخانه شبکه در حاشیه یازدهمین کنفرانس ژئوپارک‌های اروپایی در پرتغال به اطلاع اعضا رسید.

فرازهایی از طرح جامع جزیره

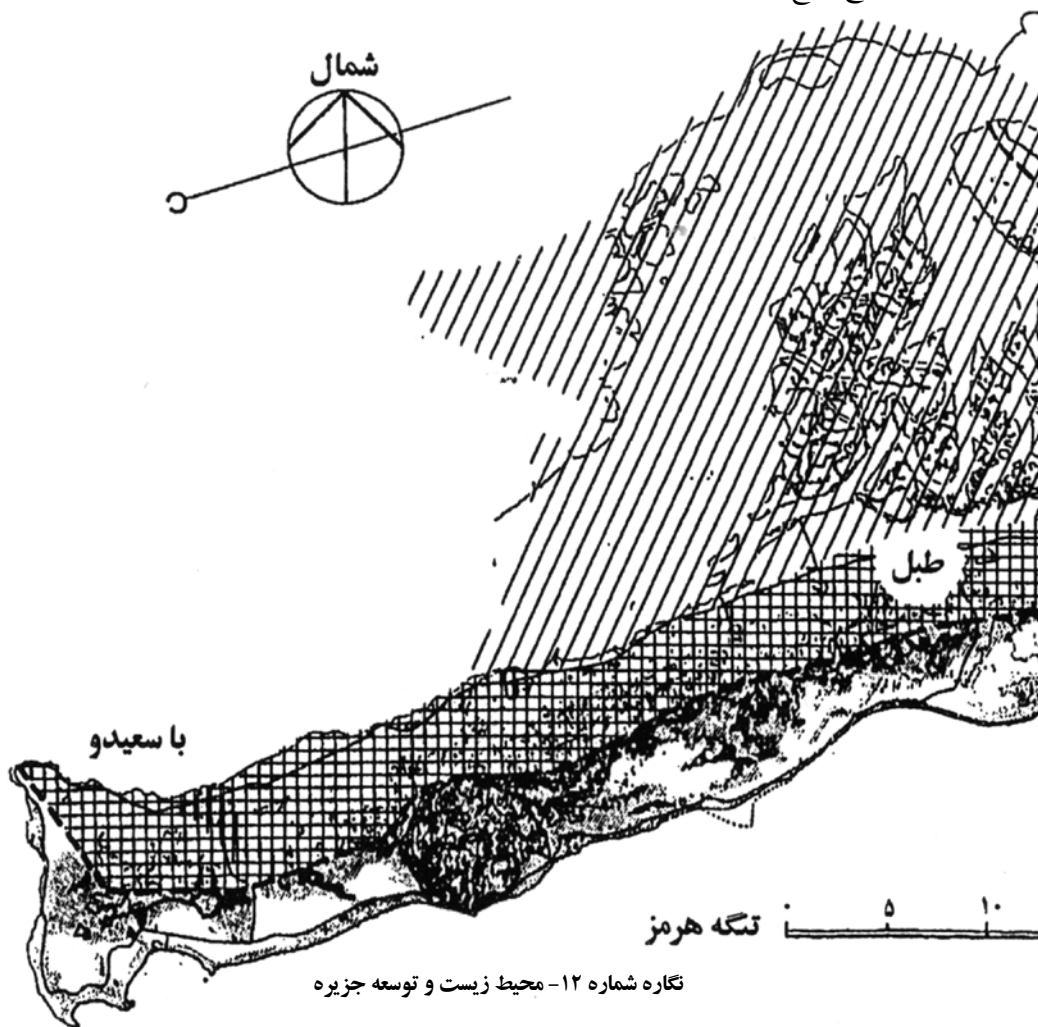
ارزشمندترین و حساس‌ترین مناطق از لحاظ زیست‌محیطی در قسمت غربی جزیره واقع شده‌اند. بنابراین استقرار مناطق صنعتی در قسمت شرقی جزیره احتمال خطر تأثیر بالقوه منفی صنایع در این مناطق را کاهش خواهد داد... برای مناطقی که به طور اخص به توسعه اختصاص نیافته‌اند به هیچ وجهی نبایستی اجازه ساختمان داده شود.

مقامات سازمان قشم مایل به توسعه خردمندان صنایع و امور زیربنایی هستند به نحوی که با توسعه مداوم و اداره امور مربوط به منابع طبیعی برای بهبود وضع اقتصادی و رفاه اهالی جزیره قشم و همه ملت سازگار باشد. منطقه آزاد قشم می‌کوشد تا اطمینان حاصل کند که توسعه اقتصادی مورد نظر این سازمان از ظرفیت ترمیم محیط زیست تجاوز نکند. جهانگردی فرصت‌های مناسبی برای توسعه سریع اقتصاد جزیره فراهم می‌کند و در

عین حال توسعه زیربنایی حمل و نقل و تلاش‌های مربوط به نگهداری و محافظت از محیط‌زیست را نیز مورد حمایت قرار می‌دهد، توسعه یکپارچه و منسجم جهانگردی به عنوان مفهومی بنیادی توصیه می‌شود. این امر متضمن آن است که جهانگردی جز تفکیک‌ناپذیری از جوامع جزیره باشد و بخشی از زندگی اجتماعی آنان را تشکیل دهد. ... پیشنهاد می‌شود «سازمان خاصی» تاسیس شود تا جهانگردی را در جزیره قشم تشویق نماید.

به خاطر ظرفیت‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی بالا و در عین حال آسیب‌پذیر جزیره، طرح جامع تاکیدی ویژه بر حفظ محیط‌زیست و توسعه گردشگری دارد تا جایی که هدف از پیش‌بینی صنایع در شرق جزیره را «نجات بخش‌های حساس غربی» آن ذکر کرده است. شاید تنها با توسعه گردشگری پایدار بتوان در مناطق غربی به ارقام مطلوب طرح جامع جزیره (افق ۱۴۰۰) رسید.

نگاره شماره ۱۲- محیط زیست و توسعه جزیره

۲) خلاصه‌ای از طرح

طرح مدیریت

طرح‌های جامع در شکل سنتی خود، اشاره به آغاز و پایان یک پروژه و بهره‌برداری از آن دارند و اطلاعات مربوط و نامربوط بسیار را در بر می‌گیرند و در پژوهش‌ها و بررسی‌های اجتماعی و فرهنگی مورد اقبال نیستند. مستنداتی چون «طرح مدیریت» و «برنامه عملیاتی» در حال اهمیت یافتن بیشتر نزد برنامه‌ریزان منطقه‌ای هستند.

در طرح مدیریت پویایی ایده‌ها و ابتکار در جریان پژوهش و مطالعات یک الزام است. برای مثال در طرح مدیریت دسترسی به مقصد در دستور قرار می‌گیرد و همه گزینه‌ها بلافاصله پیش از اجرا مرور شده با کمک مشاوران و مجریان محلی مشخصات فنی تهیه می‌شود و طرح فرانگر و آینده‌نگر است و نگاهش صرفاً به کاهش هزینه‌های کوتاه‌مدت پروژه و رفع مشکلات فنی نیست.

یک طرح مدیریت خوب بیش‌تر به دنبال گشایش پرسش‌های نو، بازتعریف، کالبدشکافی و آنالیزی در پی مساله است و الویتش پاسخ‌طراحانه یا اجرایی به پرسش‌ها نیست. چه بسا طرح مدیریت بتواند با ایجاد یا حذف یک شغل، یا آموزش‌های ساده و ارزان به مردم بومی یا کارکنان یک سازمان، یا تجمیع چندین امکان پراکنده، به چاره‌ای بهتری از نسخه‌های رایج در طرح‌های جامع برسد.

در طرح مدیریت ارایه شده الگوهای گوناگونی برای نظام مدیریتی در برهه‌هایی چند تهیه و مورد استفاده قرار گرفت و در حال حاضر چارت پیشنهادی مشاور تحت عنوان مدیریت ژئوپارک در حال اجراست.

برنامه عملیاتی^۴

برنامه عملیاتی سلسله‌ای از اقدامات مرتبط به هم است که هر یک به منظور پاسخگویی به اهداف و استانداردها و با توجه به شرایط محیطی (از جمله تجربیات، محدودیت‌ها و امکانات سازمان) و در ارتباط با عامل زمان تدوین شده است. ماده اصلی برنامه عملیاتی، پیرو بازدید فروردین ماه ۱۳۸۷ توسط خانم کلودیا اکهارت و به دعوت سازمان تهیه و سپس توسط مشاور مناسب‌سازی گردید.

تکانه شماره ۱۳

اجرا نشدن برنامه عملیاتی در سررسیدهای مقرر، اجرای مراحل بعدی را دچار اختلال کرده است. در صفحه بعد اشاره‌ای به این برنامه‌ها و فعالیت‌ها می‌شود. برای اطلاع از

شرح این فعالیت‌ها به طرح مدیریت ژئوپارک جهانی قشم نگاه کنید:

- استقلال اداری و مالی ژئوپارک قشم و به طور کلی ایجاد یک نظام چابک اداری
- تجهیز مراکز اطلاع‌رسانی موقت برای ژئوپارک در مبادی ورودی به جزیره
- طراحی و احداث مرکز اصلی ژئوپارک قسم (ژئوسنتر)
- ساخت و ساز پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز بازدیدکنندگان (اینفو پوینت‌ها و پذیرمان‌ها)^۵
- اجرای طرح هویت‌بخشی (رنگ، لوگو، سربرگ ثابت و مشخص، نشانی و ...)
- نصب تابلوهای هشداردهنده
- ساخت و نصب تابلوهای اعلانات
- نصب نشانه‌های جاده‌ای^۶
- طراحی و اجرای پایگاه اطلاع‌رسانی برای ژئوسایت «دره تندیس‌ها»
- طراحی و اجرای پایگاه اطلاع‌رسانی و ساماندهی ورود به ژئوسایت «بام قشم»
- طراحی و اجرای پایگاه اطلاع‌رسانی ژئوسایت «مجموعه نمکدان»
- تولید منظم نشریه داخلی «ژئوپارک» به صورت فصلنامه
- طراحی و چاپ پوسته‌های ترویجی هدفمند
- چاپ اطلاعات مربوط به ژئوسایت‌های دارای پایگاه اطلاع‌رسانی
- چاپ و نشر بروشورهای تبلیغاتی به صورت منظم و برای برنامه‌های گوناگون
- ایجاد مرکز اسناد و بانک اطلاعاتی برای ژئوپارک قشم
- تاسیس تارنمای اینترنتی ژئوپارک و بروزرسانی آن
- بالا بردن آگاهی عمومی و حساس نمودن روستاییان به ژئوپارک از طریق آموزش، ترویج و طراحی و اجرای رویدادهای فرهنگی و علمی
- آموزش محیط‌زیست و زمین‌شناسی در مدارس
- تاسیس انجمن دوستداران و داوطلبان ژئوپارک
- آموزش راهنمایان محلی تورها و نگهبانان سایت‌ها
- تدارک تورهای راهنمادار توسط پرسنل ژئوپارک یا دیگر کارشناسان
- همکاری مستمر با گروه‌های ذی‌نفع محلی
- برگزاری تورهای آزمایشی برای گروه‌های ذی‌نفع کلیدی
- گسترش قلمرو ژئوپارک شامل ساحل و روستاهای غرب جزیره، بخش قشمی
- منطقه حفاظت شده هرا، بخش‌هایی از نوار ساحلی
- مشارکت برای بقا و ارتقاء شبکه جهانی ژئوپارک‌ها
- ایجاد شبکه ژئوپارک‌های خاورمیانه و سکانداری آن

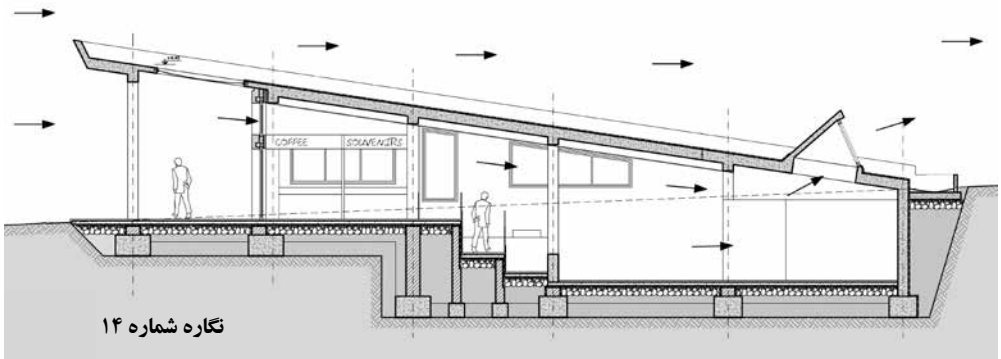
۵ این واژه را برابر با واژه انگلیسی Visitors' Center ساخته ایم.

۶ Milestone

نکاتی درباره قلمرو یک ژئوپارک

ژئوپارک‌ها در نظر و در عمل، با بهره‌برداری پایدار (یعنی توسعه به نحوی که آسیبی به ذخایر و منافع نسل‌های آینده نرسد)، همسو بوده و در همین راستا، راهکارهایی برای بهره‌برداری از سرزمین تجویز و توصیه می‌کنند. اولین شرط یک ژئوپارک، داشتن قلمروی مشخص است که باید به روشنی قابل تشخیص باشد. امکان ترویج صنایع دستی، سیلات، دامپروری، کشاورزی و خدماتی چون گردشگری، اکوتوریسم و آموزش از جمله کاربری‌های سودمند یا کم‌زیان برای طبیعت و مورد توجه ژئوپارک‌هاست. در مورد قلمرو یک ژئوپارک باید توجه داشت که:

۱. اقدام‌کننده باید حاکم تام‌الاختیار قلمرو پیشنهادی باشد، زیستگاه‌های انسانی مرتبط با عملکرد طبیعی منطقه در آن وجود داشته باشد، مرزهای آن بر اساس عناصر جغرافیایی و طبیعی قابل تمیز باشد.
۲. تعیین قلمرو به معنای مالکیت ژئوپارک بر عرصه‌ها و اراضی نیست، بلکه به معنای تعیین حریم جغرافیایی برای اجرای رویدادها و برنامه‌هایی مشخص و طبیعت‌گراست که اغلب ذات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دارند. هدف این برنامه‌ها، حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی برای نسل‌های آینده و به نوعی کنترل‌کننده مضاعف به منظور اطمینان از همراستایی برنامه‌ها و اهداف ژئوپارک است.
۳. تعیین قلمرو برای ژئوپارک کاهش نقش حاکمیت دولت نیست، بلکه برعکس دامنه حاکمیت را بر عرصه‌های اغلب دورافتاده می‌گستراند و به ویژه توسعه مغزافزاری به آرامی جایگزین توسعه سخت‌افزاری می‌شود. قلمرو هیچ حق، انحصار یا اشتراک منافعی را برای یونسکو و هیچ نهاد بین‌المللی دیگری به وجود نمی‌آورد بلکه تنها امتیازی برای دولت‌ها و استان‌هاست که آنان را از اعتبار معنوی یونسکو برای فعالیت‌های فرامرزی، جلب مشارکت‌های محلی و بین‌المللی، جذب گردشگر، اجرای برنامه‌های فرهنگی و ... برخوردار می‌کند.
۴. تعریف قلمرو به هیچ روی به معنای جلوگیری از اقدامات توسعه‌ای، سرمایه‌گذاری‌های صنعتی، نظامی و مانند آن نیست بلکه ارایه‌دهنده راهکارهایی برای هماهنگ‌سازی بیشتر فعالیت‌های انسانی با طبیعت است.

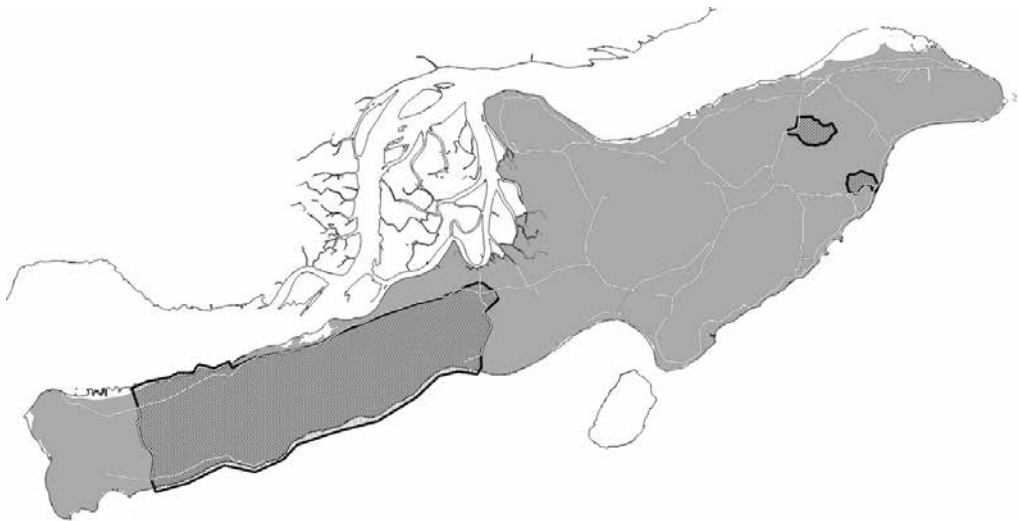
قلمرو ژئوپارک و گسترش آن

قلمرو ژئوپارک (۱۳۸۳)

نقشه اولیه محدوده ژئوپارک قشم و ژئوسایت‌های اقماری آن در سال ۱۳۸۳ همراه با درخواست عضویت در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، توسط سازمان منطقه آزاد قشم به عنوان بالاترین مقام حاکمیتی منطقه، و سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، و کمیسیون ملی یونسکو (نماینده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، به اطلاع بخش علوم زمین و طبیعی یونسکو رسید و مراتب در نشست بهمن ۱۳۸۴ یونسکو در پاریس مطرح و تصویب شده است.

در طرح جامع جزیره قشم، نیمه شمالی این قلمرو به عنوان «منطقه حساس زیست محیطی» و نیمه جنوبی آن از سلخ تا سواحل غربی به عنوان «مناسب برای گردشگری» (کمپ زدن، فعالیت‌های ترویجی، هتل و طبیعت گردی) دیده شده و برای کاربری‌های صنعتی نامناسب تشخیص داده شده است.

قلمرو ۱۳۸۳ در برگیرنده عرصه‌ای یکپارچه به مساحت تقریبی ۳۲۰ کیلومتر مربع فقط از خشکی (در حدود یک پنجم از مساحت جزیره قشم) بود، همگی قلمرو در اراضی منطقه ویژه اقتصادی قشم (و تحت حاکمیت سازمان منطقه آزاد) و در «همسایگی» یا سیزده روستا در جمع با حدود دوازده هزار نفر جمعیت (آمار ۱۳۸۵) بوده است. سه آبادی تیل، سلخ، و دولاب شاخص‌ترین روستاهای همجوار با قلمرو بودند و هیچ روستا و حتا نخلستانی در داخل محدود لحاظ نشده بود. دو ژئوسایت «دره ستاره‌ها (ستاره گفته)» در روستای بُر که خلف و «کرکراکوه» در روستای گیاهدان، به صورت اقماری و بدون تعیین حریم و به صورت دو نقطه، در فرم عضویت ژئوپارک به ثبت رسیده‌اند. با وجود فعالیت‌هایی که به ویژه در ژئوسایت «دره ستاره‌ها» انجام شده بود، بعدها این دو ژئوسایت امتیازی برای ژئوپارک قشم نیاورند چرا که طبق ضوابط جدید شبکه، ژئوسایت‌ها باید به هم پیوسته باشند. ضوابط عضویت در این شبکه گاهی با توجه به شرایط تغییر می‌کند و یکی از اهداف شبکه آن است که همه با همفکری و همبستگی به ارتقای شبکه فکر کنند و در جریان مسایل روز آن باشند.

نگاره شماره ۱۶- قلمرو ژئوپارک قشم- ۱۳۸۸

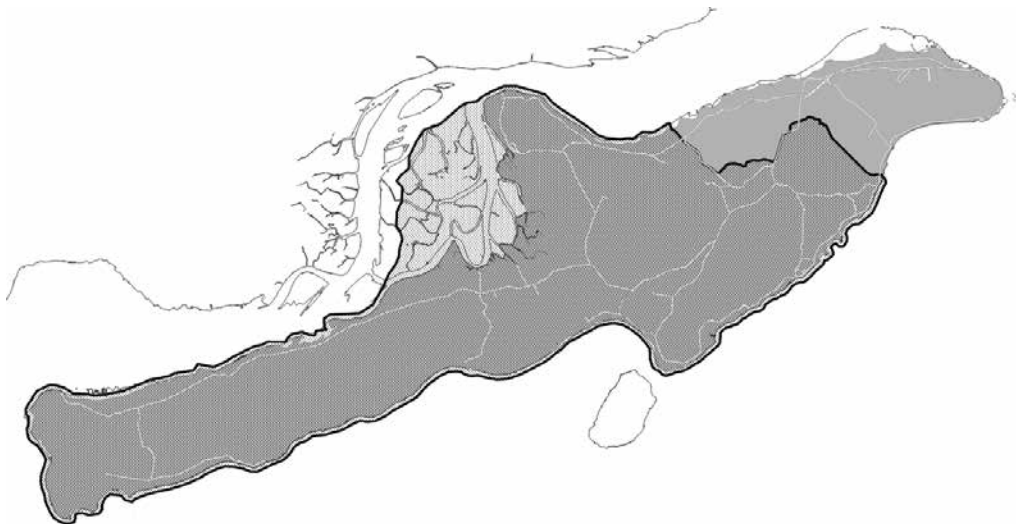
قلمرو ژئوپارک (۱۳۸۸)

در طرح مدیریت ژئوپارک قشم، با توجه به تاکید کارشناسان شبکه و تجربه‌های به دست آمده و همکاری مردم محلی، روستاهای حاشیه ژئوپارک نیز به قلمرو افزوده شد و کل ساحل جنوبی ژئوپارک و بخش‌هایی از دریا و سواحل شمالی به عنوان قلمرو ژئوپارک در نظر گرفته شد و نقشه کلی به صورت پیوست به طرح مدیریت ژئوپارک به تصویب هیات مدیره سازمان منطقه آزاد قشم رسید.

در طرح قلمرو ۱۳۸۸ مساحت خشکی ژئوپارک همراه با دو ژئوسایت دره ستاره‌ها و کرکراکوه حدود ۳۸۰ کیلومتر مربع و با حرایم دریایی ۴۰۰ کیلومتر مربع بوده و قلمرو قانونی ژئوپارک قشم محدود بود از شمال به حریم قانونی منطقه حفاظت شده هرا تا روستای دولاب و سپس خط جزر ساحلی تا سراهی باسعیدو-کانی، و از جنوب تا فاصله پانصد متر در آب‌های خلیج فارس از خط جزر، و از شرق تا یکصد و پنجاه متر از شرق محور فعلی بین روستاهای تیل و سلخ، و از غرب تا یکصد و پنجاه متر از غرب محور فعلی بین روستاهای گوری و

کانی به انضمام دو ژئوسایت اقماری شماره یک (ژئوسایت دره ستاره‌ها در روستای برکه خلف) و شماره دو (ژئوسایت کرکراکوه در روستای گیاهدان) که با حرایم مشخص شده است.

۲- نامه شماره ۱۱۰/۱۱/ک/۹ مورخ ۹۰/۳/۱۸ مدیر کل گردشگری، میراث فرهنگی و صنایع دستی به ضمیمه فرم درخواست طرح موضوع در هیئت مدیره به شماره ۷۱۲۸۲ چ ۹۰/ک/۹ مورخ ۹۰/۳/۲۱ مبنی بر درخواست تصویب طرح جامع ژئوپارک قشم در هیئت مدیره مستقر جهت ابلاغ طرح به ارگان‌های ذی ربط، مطرح و قرارت شد. پس از استماع توضیحات مدیر عامل و رئیس ژئوپارک و مشاور ژئوپارک قشم در خصوص ویژگی‌ها و پتانسیل‌های منحصر بفرد ژئوپارک قشم از لحاظ ویژگی‌های طبیعی در جذب توریسم و توسعه اقتصادی جزیره و با توجه به تایید طرح در کمیسیون ملی یونسکو، هیئت مدیره با توجه به توضیحات ارائه شده و نقشه‌ها و گزارشات موجود و تجربیات ارائه شده ضمن تایید کلیات طرح مقرر نمود با ارائه تکمیلی اطلاعات از جمله بودجه طرح، موضوع در یکی از جلسات آتی مطرح و اتخاذ تصمیم گردد.

نگاره شماره ۱۷- قلمرو ژئوپارک قشم- ۱۳۹۱

قلمرو ژئوپارک (۱۳۹۱)

پس از مطالعات میدانی و رایزنی با کارشناسان و موافقت مقامات منطقه آزاد قشم، مقرر شد قلمرو ژئوپارک به طرز محسوسی گسترش یابد و پدیده‌های کم‌نظیری چون بندر تاریخی لافت، جنگل‌های دریایی هرا، سواحل غربی جزیره، ساحل زادآوری لاک‌پشت‌ها، دره ستاره‌ها و... را در بر گیرد و بدین ترتیب بدون صرف هزینه، امتیازهای ژئوپارک در ارزیابی‌های آینده افزایش یافته و تمدید عضویت آن در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها تضمین شود.

بر اساس طرح جامع جزیره (افق ۱۴۰۰)، جمعیت جزیره افزایش چشمگیری خواهد داشت و طرح‌هایی بزرگ چون احداث پل خلیج فارس اجرا خواهد شد. این توسعه‌ها تاثیر بزرگی بر بافت اجتماعی-فرهنگی، سیمای روستایی و چشم‌اندازهای طبیعی جزیره می‌گذارند و لازم است اهرم‌های پیشگیرانه مورد نظر طرح جامع جزیره نیز همزمان برای حفاظت از تنوع زیستی و فرهنگی، دخایر طبیعی، موارث تاریخی و روابط اجتماعی به اجرا برسند. در این راستا و در شرایط موجود، حفاظت از داشته‌های طبیعی و فرهنگی با بهره‌گیری از مفاهیم و ابزارهای ژئوپارک از هر زمانی شدنی‌تر به نظر می‌آید. ژئوپارک می‌تواند کاهنده اثرات مخرب ناشی از توسعه‌های انسانی باشد.

در سال‌های اخیر اقدامات خوب و موثری در حوزه‌های محیط‌زیست، گردشگری، میراث فرهنگی، صنایع دستی و آموزش و ترویج در جزیره قشم پا گرفته است که از جمله بارزترین آن‌ها می‌توان به ثبت ۹ (نه) اثر طبیعی در فهرست آثار ملی (نگاره شماره ۱۸) همزمان با نشست اعضای شورای ثبت کشور در دیماه ۱۳۹۰ در قشم اشاره کرد. بیشتر این آثار بیرون از قلمرو مصوب ۱۳۸۳ واقع شده بودند که دلیل دیگری بر لزوم گسترش حوزه نفوذ جغرافیایی ژئوپارک بوده است.

با توجه به تفاهم و هم‌افزایی کنونی به وجود آمده، نقشه جدیدی با همکاری مدیریت ژئوپارک قشم و معاونت معماری و شهرسازی ترسیم شده که بخش‌های بزرگی از منطقه را در بر می‌گیرد. این نقشه توسط مقامات سازمان تایید شده و ضوابط اجرایی آن نیز

- ۱- قلمرو ژئوپارک در سال ۱۳۸۸
- ۲- گنبد نمکی در داخل اثر ژئوپارک
- ۳- تنگه چاهکو در داخل اثر ژئوپارک
- ۴- خلیج دلفین ها
- ۵- ساحل تخم گذاری لاک پست ها
- ۶- جزایر ناز
- ۷- دره ستاره ها
- ۸- زیستگاه حشره خوار کوتوله
- ۹- تالاب پرندگان دوکوهک

نگاره شماره ۱۸- نقشه پراکندگی آثار طبیعی ملی ثبت شده جزیره قشم

تدوین و منتشر خواهد شد (نگاره شماره ۱۷)

اما توسعه باید گام به گام باشد تا افراد و گروه‌ها بتوانند در آرامش، درک دقیقی از ماهیت و معنای ژئوپارک به دست آورند و توسعه ناگهانی ممکن است هویت ژئوپارک را نیز مورد تعرض قرار دهد لذا توسعه قلمرو ژئوپارک قشم به شرح زیر در دو گام پیشنهاد شده است:

گام اول توسعه:

در این گام همه پهنه‌های مرکزی و غربی جزیره و بخش‌هایی بزرگی از ساحل جنوبی و شمالی و بخش قسمی منطقه حفاظت شده هرا و ۵۰۰ متر از آب خلیج فارس در مناطق همجوار غیر از تاسیسات نظامی، صنعتی و ... که خود مایل به استفاده از برند ژئوپارک نباشند، زیر پوشش برند ژئوپارک می‌روند. در این طرح مساحت عرصه‌های خشکی و آبی ژئوپارک به ۱۵۵۹ کیلومتر مربع (با توجه به عرصه‌های آبی از مساحت کل خشکی جزیره بیشتر شده است) افزایش خواهد یافت و همه عجایب هفتگانه مورد تبلیغ سازمان نیز در پهنه حفاظتی ژئوپارک قرار می‌گیرند.

در این گام، روستای تاریخی و ارزشمند لافت به عنوان اولین اکوموزه ایران، وزنه فرهنگی و معماری ژئوپارک را فراهم خواهد کرد و جنگل‌های دریایی هرا در بخش قشم به عنوان یک منطقه حفاظت شده و عضو برنامه انسان و کره مسکون و ثبت شده در کنوانسیون تالاب‌های رامسر، به عنوان وزنه طبیعی و اکوسیستمی ژئوپارک عمل خواهد کرد. خلیج دیرستان که به عنوان اثر طبیعی ملی خلیج دلفین‌ها در فهرست آثار ملی کشور و مجموعه شیب‌دراز که به واسطه فعالیت‌های مشترک UNDP و سازمان به شهرت رسیده و یک اثر طبیعی ملی نیز هست، به یک ژئوسایت مهم تبدیل خواهد شد. فرودگاه بین‌المللی قشم نقش محوری در برنامه‌های ژئوپارک خواهد داشت.

با این اقدام ژئوسایت دره ستاره‌ها به عرصه اصلی ژئوپارک متصل خواهد شد و به این ترتیب ظرفیت‌های ایجاد شده در روستای برکه خلف چون فعالیت‌های صنایع دستی، احداث ویزیتورسستر، و بازدیدهای همیشگی از آن، امتیازهای بالایی را برای ژئوپارک به ارمغان خواهد آورد.

گام دوم توسعه:

پیشنهاد می‌شود در فاصله ارزبایی دوم و سوم کل شهرستان قشم به عنوان یک ژئوپارک معرفی شود. در این رویکرد، خدمات ژئوپارک و در واقع اصول توسعه پایدار، به هر سه جزیره و همه جنگل‌ها گسترش خواهد یافت و با توجه به شرایط محیطی و ماموریت سازمان بدیهی است که نباید مقررات

سختگیرانه‌ای برای بخش‌های توسعه یافته‌ی جدید، وضع کرد.

اگر به همه جوانب این گام به خوبی پرداخته شود و ضوابطی

دقیق و کاربردی برای آن

نوشته شود، ضامن توسعه سالم

و پایدار جزیره و مجموعه

تنگه هرمز خواهد شد. در این

رهیافت بسیاری از امکانات

زیر چتر نظارتی و ترویجی

ژئوپارک قرار خواهند گرفت

و توسعه‌های صنعتی، توسعه‌ای

و نظامی نیز با اطمینان بیشتری

به نفع طبیعت و مردم محلی

پیگیری خواهند شد.

حفاظت از ژئوپارک

حفاظت، فعالیت و روندی پویا، خلاقانه، پایان‌ناپذیر، ظریف و دلسوزانه است و در امر حفاظت، آنچه مهم است حفاظت از روند طبیعی اثر است. این مهم در مقدمه قانون پیوستن ایران به کنفدراسیون جهانی حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی بشر (مصوب ۱۳۵۳ مجلس) و اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بازتاب یافته و از توسعه بی‌حد فعالیت‌های صنعتی و توسعه‌ای توسط انسان ابراز نگرانی شده است.

ماموریت سازمان منطقه آزاد قشم توسعه صنعتی و تجاری در جزیره است اما پس از سال‌ها کار میدانی آشکار شد که توسعه‌ی تک‌بعدی می‌تواند مایه مقاومت‌های محلی، افزایش ریسک سرمایه‌گذاری و تهدیدی برای ذخایر جزیره و چشم‌اندازهای طبیعی آن باشد. به همین مناسبت، ایجاد مدیریت محیط‌زیست به منظور اطمینان از کارکرد درست فعالیت‌های صنعتی و انسانی، حفاظت از ذخایر طبیعی و شناخت دقیق سرمایه‌های طبیعی قشم در دستور کار سازمان قرار گرفت و به مرور انبوهی اطلاعات جالب و مهیج درباره طبیعت قشم پدیدار گشت تا جایی که امروزه بسیاری از سیاست‌های سازمان به سوی گردشگری به ویژه در شاخه‌های طبیعت‌گردی، میراث فرهنگی و صنایع دستی چرخیده است.

جزیره قشم در کل حدود ۱۵۰۰ کیلومتر خشکی یکپارچه دارد. بر اساس قانون چگونگی اداره مناطق آزاد، سازمان مسوول ۳۰۰ کیلومتر مربع از اراضی جزیره قشم و نیز بر اساس الحاقیه هیات وزیران، باقی‌مانده سطح جزیره به عنوان منطقه ویژه اقتصادی تحت مدیریت منطقه آزاد قشم است. بر اساس برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، همه سازمان‌ها، وزارت‌تخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی موظف‌اند اختیارات خود را به سازمان منطقه آزاد قشم تفویض نمایند و در این راستا سازمان‌هایی چون میراث فرهنگی و گردشگری کشور، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت صنایع و معادن و ... کلیه وظایف و اختیارات خود را به سازمان تفویض کرده‌اند. لذا سازمان منطقه آزاد قشم از دید قانون، مسوول مستقیم مدیریت و حفاظت از اراضی، تنوع زیستی، توسعه صنعتی، میراث فرهنگی و ... است.

مدیریت ژئوپارک قشم به عنوان یکی از واحدهای تابعه معاونت فرهنگی، اجتماعی و گردشگری سازمان، در همکاری تنگاتنگ با سایر واحدهای تابعه سازمان از جمله معاونت عمرانی، معاونت معماری و شهرسازی، مدیریت محیط زیست، مدیریت صنایع و اداره کل امور حقوقی و ... بر انواع فعالیت‌ها در قلمرو ژئوپارک نظارت می‌کند و نقشه‌ی ۱۳۸۴ و الگوی حفاظت و پهنه‌بندی ژئوسایت‌ها به همه واحدهای سازمان ابلاغ شده است. لازم است نقشه ۱۳۹۱ نیز به صورت بخشنامه منتشر شود تا در کنترل طرح‌های سرمایه‌گذاری و توسعه‌ای استفاده شود.

هم‌اکنون ژئوسایت‌ها و همچنین قلمرو ژئوپارک به صورت منظم توسط کارشناسان ژئوپارک بازدید می‌شوند و در صورت مشاهده موارد مشکوک و زیان‌بار، پیگیری‌های لازم انجام می‌شود. علاوه بر آن شش نفر نگهبان از سال ۱۳۸۵ در کار حفاظت از ژئوسایت‌ها و راهنمایی گردشگران و طبیعت‌گردان هستند که به مرور بر تعداد آنان

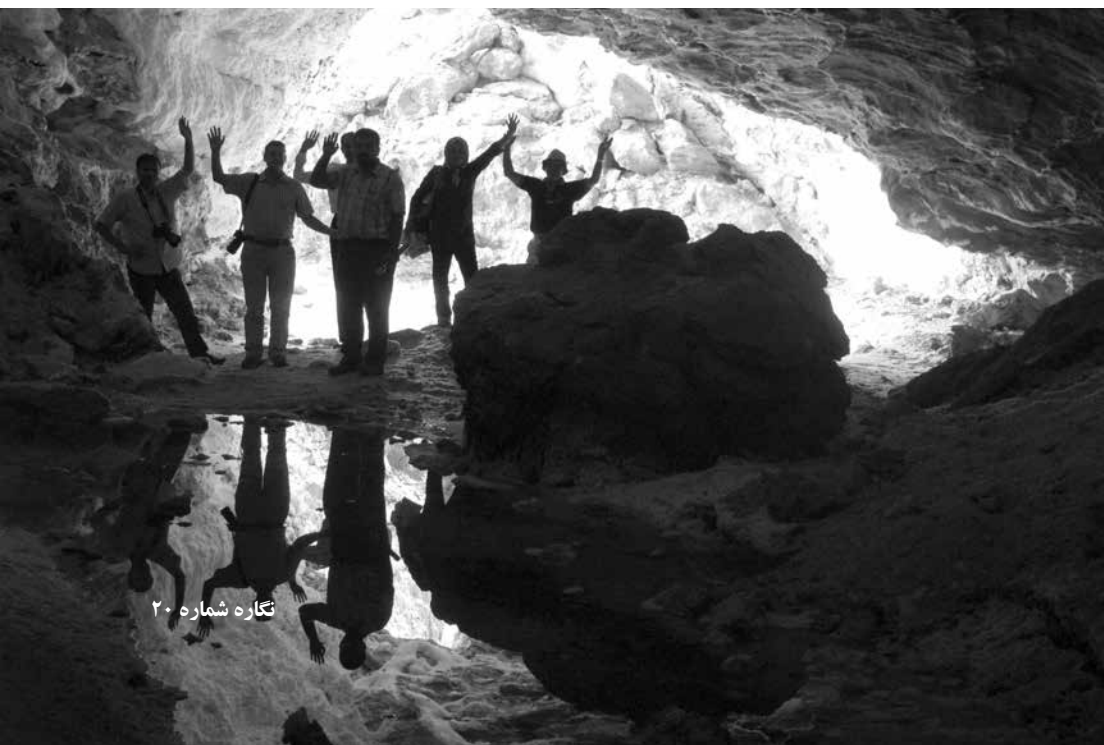
افزوده می شود.

فعالیت های ژئوپارک در کنار مردم انجام می شود. هدف آن است که مردم محلی خود را مالکان ژئوپارک بدانند و فقط در مواقع ضروری از کمک های اداری و سیاسی ژئوپارک در حفاظت از اراضی و چشم اندازها بهره مند شوند. دست یافتن به این مهم تنها با مشارکت دادن واقعی مردم عملی خواهد شد، در واقع این مردم محلی اند که باید نگران حفاظت از ژئوپارک بوده و از دولت حمایت بخواهند چرا که جریان معکوس بسیار شکستنی است. طراحی برنامه هایی چون داوطلبان ژئوپارک، راهنمایان محلی، ترویج در مدارس، همیاران ژئوپارک و ... در راستای همین هدف ایده آلی است.

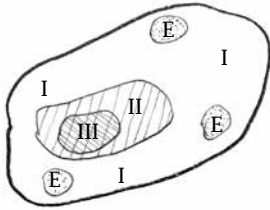
برای آنکه امکان حفاظت عملی و حقوقی از شأن و سرمایه ژئوپارک فراهم شود دو ابزار برای مدیران و کارشناسان ژئوپارک پیش بینی شده است: پهنه بندی و ظرفیت تحمل. در سطور آینده به این دو سرفصل پرداخته خواهد شد اما علاوه بر این دو، ضوابطی دیگری نیز وجود دارد که به اختصار بیان می شود:

۱. دوسوی راه های اصلی در قلمرو ژئوپارک قشم تا عمق ۱۵۰ (یکصد و پنجاه متر) منطقه آسوده (سطح دو حفاظتی) محسوب می شود مگر در حریم طرح های هادی یا تفصیلی مصوب روستاها و طرح جامع مصوب ژئوکمپ ها.
۲. مقررات حریم راه ها در داخل مناطق مسکونی تابع ضوابط همان سکونتگاه است.
۳. آثار ارزشمند طبیعی، دارای حریمی به شعاع ۱۵۰ (یکصد و پنجاه) متر بوده و منطقه شکننده (سطح سه حفاظتی) محسوب میشوند. این آثار باید دارای شناسنامه بوده و در لبه حریم خود با تابلویی کوچک و پایین تر از افق دید انسان معرفی شده باشند.
۴. لازم است موارث ارزشمند فرهنگی اعم از ملموس و ناملموس مانند بناها، محوطه ها، صنایع دستی، آثار معنوی و ... توسط مدیریت ژئوپارک شناسایی شده برای ثبت آنها در فهرست آثار ملی طبق ضوابط سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور اقدام و طبق بند سه در محل نشانه گذاری شوند.
۵. حریم سواحل، رودخانه ها، مسیل ها، سدها، نهرها، حوضچه ها و نیز حریم شبکه های تاسیسات عمومی مانند آب، برق، تلفن، فیبر نوری، گاز، نفت، و به طور کلی همه طرح های ملی، بر اساس مقررات سازمان های مربوطه است اما در صورت هم پوشانی با ضوابط طرح جامع ژئوپارک، مقررات سخت گیرانه تر ملاک تصمیم گیری و عمل خواهد بود. ایجاد تاسیسات جدید منوط به داشتن مجوز از مدیریت ژئوپارک است.
۶. هرگونه فعالیت انسانی اعم از توسعه ای، عمرانی، اقتصادی، گردشگری، صنعتی و به طور کلی انواع تاسیس، بهره برداری و سرمایه گذاری مورد تشویق و یاری ژئوپارک قشم است. به منظور اطمینان از رعایت اصول توسعه پایدار و عدم آسیب به هویت و تمامیت ژئوپارک قشم، همه این گونه فعالیت ها باید از مدیریت ژئوپارک قشم دارای مجوز بوده و به صورت دوره ای ارزیابی شوند.
۷. هرگونه واگذاری زمین یا عرصه برای هرگونه کاربری در بیرون از پهنه های مشخص شده با نشانه E (پهنه خدماتی) ممنوع است. امکان شناسایی و معرفی

- پهنه‌های خدماتی جدید پس از مطالعه و بررسی‌های توجیهی در صورتی که به تایید مدیریت ژئوپارک قشم برسد وجود دارد.
۸. هرگونه واگذاری عرصه، تصرف، ایجاد انحصار، دیوارکشی و مانند این‌ها، در نواری به عرض ۱۲۰ (یکصد و بیست) متر از داغاب حداکثر مد دریا، در قلمرو ژئوپارک قشم ممنوع است. این نوار عمومی است و باید ضمن حفظ شکل طبیعی خود، در دسترس آسان مردم باشد.
 ۹. توصیه اکید می‌شود سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و متوسط در ژئوکمپ‌های کارگاه و بنگالو (بنگاله)، و سرمایه‌گذاری‌های کوچک در حریم طرح‌های هادی روستاها متمرکز شوند. جلب سرمایه‌های افراد محلی و بومی و اجرای طرح‌های گردشگری و طبیعت‌گردی و توانمندسازی جامعه محلی از الویت‌های ژئوپارک است. ضروری است مدیریت ژئوپارک بی‌درنگ نسبت به تهیه طرح‌های امکان‌سنجی و آمایش این کمپ‌ها اقدام، و برنامه مشخصی برای جلب سرمایه‌گذاران به اجرا گذارد.
 ۱۰. به منظور حمایت از سرمایه‌گذاران در قلمرو ژئوپارک، نقطه نقل و مرکز استقرار فعالیت‌های اقتصادی رقیب اعم از خصوصی و دولتی باید حداقل ۵ (پنج) کیلومتر از هم فاصله داشته باشند مگر آنکه در درون حریم قانونی ژئوکمپ‌های مصوب مستقر باشند که در این صورت تابع مقررات همان ژئوکمپ خواهند بود.
 ۱۱. به منظور تصمیم‌گیری در شرایط ویژه و نیز به‌روزرسانی طرح‌ها، یک «کارگروه فنی» در مدیریت ژئوپارک تشکیل می‌شود. مصوبات این کارگروه پس از تصویب در بالاترین مرجع تصویب‌کننده طرح‌ها در سازمان منطقه آزاد قشم جنبه قانونی خواهد داشت. آیین‌نامه اجرایی تشکیل این کارگروه، توسط مدیریت ژئوپارک تدوین و ارایه خواهد شد.

پهنه‌بندی حفاظتی ژئوپارک

نگاره شماره ۲۱
الگوی کلی پهنه‌بندی
حفاظتی ژئوپارک قشم

پس از تعیین قلمرو، برای بهره‌برداری گردشگری و تضمین بقای ژئوپارک لازم بود تا چشم اندازها و ذخایر طبیعی به شکلی شایسته حفاظت شوند. علاوه بر هشت ژئوسایت پیشین، سه ژئوسایت جدید نیز در مطالعات میدانی سال ۱۳۸۸، شناسایی و معرفی گردید که در نقشه طرح جامع ژئوپارک نیز دیده می‌شود (نگاره شماره ۲۳). برای آنکه تضمین کافی از عدم تخریب طبیعت در آینده حاصل آید سه سطح حفاظتی (حريم ۱ و ۲ و ۳) در قالب نقشه‌هایی ارائه شده است که دیاگرام کلی آن در نگاره روبرو دیده می‌شود.

با توجه به گسترش قلمرو ژئوپارک ضروری است ژئوسایت‌های جدید، شناسایی، معرفی و پهنه‌بندی شوند.

در طرح پهنه‌بندی حفاظتی ژئوپارک قشم با توجه به شرایط محل، مقررات سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور و ضوابط سازمان حفاظت محیط زیست کشور، چهار پهنه حفاظتی معرفی شده و هر کدام دارای ضوابط مشخصی است. به طور خلاصه می‌توان گفت امکان هیچ نوع واگذاری در مناطق آسوده و شکننده (سطوح ۲ و ۳) وجود ندارد و هر نوع واگذاری در قلمرو ژئوپارک فقط در پهنه‌های مشخص شده به عنوان پهنه خدماتی (E) و بر اساس ضوابطی که توسط مدیریت ژئوپارک تدوین خواهد شد، قانونی خواهد بود.

به تازگی مدیریت‌های ژئوپارک و محیط زیست سازمان مجوز لازم برای فعالیت به عنوان ضابط قوه قضاییه را دریافت کرده‌اند. عدم توجه به طرح پهنه‌بندی موجب پیگیری قضایی متخلفان خواهد بود.

از سوی دیگر، کنترل حرایم مستلزم داشتن نقشه‌ای دقیق و ثبت شده و بروزشونده است که این مهم در همراهی با یک واحد GIS تمام‌وقت، شدنی است. حرایم باید به فراخور سطح خود و اهمیت مکانی، برای افراد عادی نشانه‌گذاری شود.

پهنه‌ی قلمرو (سطح حفاظتی ۱)

در این پهنه گرفتن مجوز فعالیت از مدیریت ژئوپارک قشم پیش از آغاز به هرگونه فعالیت اجرایی، دستکاری در چشم‌انداز طبیعی و فرهنگی و مداخلات انسانی در قلمرو ژئوپارک جهانی قشم، برای بخش‌های خصوصی و دولتی الزامی است.

این موارد مصداق مداخلات انسانی است و موارد دیگر نیز به فراخور زمان قابل افزودن به این فهرست است: برداشت یا جابجایی سنگ‌ها و صخره‌ها، فسیل‌ها و نمونه‌های زمین‌شناسی، آثار فرهنگی و نمونه‌های باستانی، نمونه‌های استخوان‌ها و اسکلت‌های قدیمی، مهم و بزرگ، تخریب یا دستکاری در آثار طبیعی و تاریخی یا احجام و آثار مشکوک به تاریخی بودن حتی در صورت ثبت نشدن در فهرست آثار ملی، تاسیس و

بهره‌برداری انواع معدن اعم از سطحی، عمقی و ... برداشت و جابجایی سنگ، شن و ماسه و خاک با ابزارهای مکانیکی یا دستی گسترده، احداث کارخانه و کارگاه موقت یا دایم در هر مقیاس و ابعادی، حفر هر نوع چاه، جوی، انباره، کانال و تونل، هر نوعی از ساخت‌وساز و نصب احجام و مبلمان‌های محیطی و شهری، ایجاد راه مالرو، پیاده، سواره و هر گونه جاده، چرای دام، مهار یا انحراف آب‌های طبیعی، راه‌اندازی انواع تورها، ایجاد تاسیسات تفریحی و توریستی در ساحل، خشکی و دریا تا عمق حاکمیتی سازمان منطقه آزاد قشم (در حال حاضر ۵۰۰ متر از ساحل)، تصرف اراضی، حصارکشی، کاشت درخت، احداث تاسیساتی چون تیر و دکل برق، آنتن‌های مخابراتی و تلویزیونی، نصب و برافراشتن سازه‌های سبک چون بیلبورد، پرچم و عناصر تبلیغاتی، انجام انفجارهای اکتشافی، نظامی و انتظامی، هر گونه زنده‌گیری، صید و شکار حیوانات وحشی یا بی‌سلاح و پرورش دام و انجام فعالیت‌های کشاورزی، پرورش حیوانات در قفس یا آزاد، معرفی و رهاسازی گونه‌های جدید گیاهی و جانوری، تخلیه هر نوع زباله و نخاله اعم از صنعتی، انسانی، بهداشتی، ایجاد کمپ‌های موقت تفریحی، علمی یا نظامی و مانند اینها.

پهنه‌ی آسوده (سطح حفاظتی ۲)

علاوه بر لزوم رعایت ضوابط «پهنه قلمرو»، هر گونه مداخله انسانی فقط با مدیریت ژئوپارک و به صورت بسیار محدود و محتاطانه و در حد ایمن‌سازی یا مناسب‌سازی گردشگری محدود و تا جای ممکن فقط تورهای با راهنما، مجاز است. امکان واگذاری اراضی در این عرصه‌ها به هیچ شکلی اعم از اجاره، اجاره به شرط تملیک، واگذاری موقت، واگذاری قطعی و ... به هیچ فرد حقیقی و حقوقی اعم از بخش‌های حکومتی، دولتی، خصوصی، عمومی، تعاونی وجود ندارد.

پهنه‌ی شکننده (سطح حفاظتی ۳)

علاوه بر لزوم رعایت ضوابط «پهنه قلمرو» و «پهنه آسوده»، هر گونه مداخله انسانی در «پهنه شکننده» به کلی ممنوع است. با توجه به شکنندگی فوق‌العاده آثار زمین‌شناسی و طبیعی در این مناطق و امکان تخریب شکل طبیعی محیط و برگشت‌ناپذیر بودن فرم طبیعی، هر گونه کاشت و داشت گیاهان، برش، برداشت یا جابجایی صخره‌ها و سنگ‌ها، ورود یا خروج هر گونه و هر اندازه مواد و مصالح به (یا از) حریم، حفر جوی و چاه و کانال، ایجاد راه دسترسی سواره اعم از شوسه، خاکی یا شنی، محصور کردن بخشی از اثر یا عرصه، احداث زیرساخت حتا به صورت دفنی، وارد کردن گونه‌های گیاهی یا جانوری، و مانند اینها مداخله انسانی محسوب می‌شود. این گونه مداخلات باید به وسیله و هزینه‌ی متعرض رفع گردد و سیمای طبیعی به طور کامل و «عین روز اول» مرمت و به شکل اصلی خود برگردد و مراتب به تایید مقام مسوول ژئوپارک برسد. این اقدامات به معنای منع تعقیب قضایی متخلفان نیست. در مورد آثار تکی اعم از طبیعی و زمین‌شناسی که «اثر شکننده» شناخته شوند، به شعاع ۱۵۰ متر از محیط اثر تعیین می‌شود. در مورد آثار تاریخی در صورت تعیین حریم و تصویب آن، مقررات و ضوابط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور نافذ خواهد بود.

در منطقه شکننده، هر گونه مداخله انسانی تنها و تنها توسط و به وسیله‌ی مدیریت

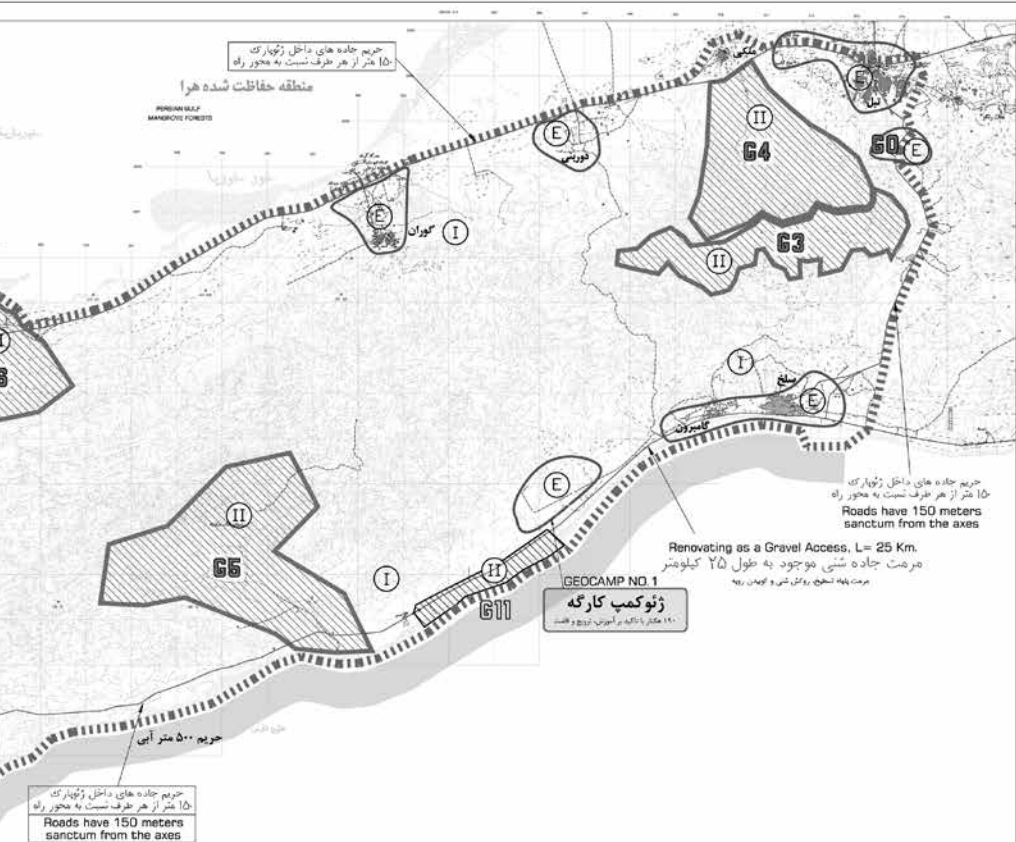
ژئوپارک آن هم در حد ناچیز و بی‌اثر و در صورت «نیاز مبرم» امکان‌پذیر است. همانند پهنه آسوده، واگذاری اراضی در این سطح حفاظتی نیز به هیچ شکلی از اشکال اعم از اجاره، اجاره به شرط تملیک، واگذاری موقت، واگذاری قطعی و ... قابل تصور نیست و هر گونه واگذاری احتمالی از طریق مراجع قضایی باطل خواهد شد. نقشه‌های این پهنه در اداره ژئوپارک موجود است.

پهنه‌ی خدماتی (سطح E)

پهنه‌ی خدماتی یا تفرج متمرکز برای واگذاری به متقاضیان و سرمایه‌گذارانی پیش‌بینی شده است که قصد احداث تسهیلات و تاسیسات گردشگری، ترویجی، آموزشی، اقامتی، فرهنگی، بهداشتی، انتظامی و ... در ژئوپارک داشته باشند. هدف از استقرار فعالیت‌ها در ژئوپارک باید ظرفیت‌سازی، کمک به بقا و ارتقا ژئوپارک، کمک به توسعه جامعه محلی، تضمین آسیب نرسیدن به فرهنگ بومی، ترویج ضوابط حاکم بر پهنه‌های حفاظتی باشد و بنابراین ایجاد هر نوع تاسیسات در خارج از پهنه (E) ممنوع است.

از خدماتی که رافع بخشی از نیازها و الویت‌های ژئوپارک باشند استقبال خواهد شد و برای مثال در حال حاضر احداث تاسیسات خدمات گردشگری بومی و کوچک در حریم طرح هادی روستاها به ویژه مرمت خانه‌های قدیمی الویت ژئوپارک است. توصیه مشاور «جلب سرمایه‌هایی در حوزه‌های اکوتوریسم و ژئوتوریسم توسط افراد با تجربه‌های کافی و مثبت ضمن مشارکت افراد بومی» است. در نهایت حمایت‌های اداری، مالی، تشویق‌ها و تبلیغات ژئوپارک باید به منظور رونق شاخه‌های متنوع گردشگری باشد. هر گونه فعالیت در داخل طرح‌های هادی مصوب روستایی، تابع ضوابط و قوانین مربوط به خود خواهد بود و ژئوپارک در حریم طرح‌های هادی فقط نقش مشورتی و حمایتی خواهد داشت.

طرح جامع ژئوپارک جهانی قشم ۱۳۸۸

QESHM GLOBAL GEOPARK MASTER PLAN
main territory MEMBER OF GLOBAL GEOPARKS NETWORK

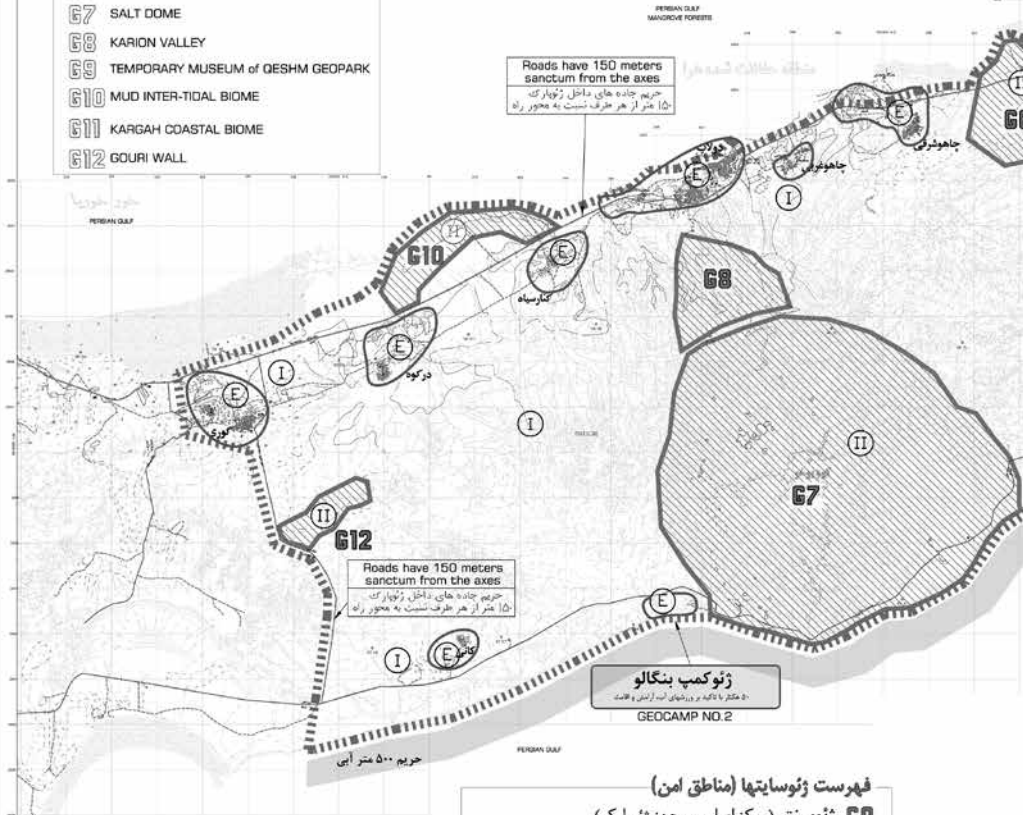
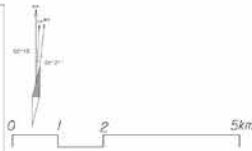
ویرایش خرداد ۱۳۹۱
کارون زمستان ۱۳۸۸
قشه پهنه سازمان نقشه برداری کشور

کارفرما سازمان منطقه آزاد قشم
client: qeshm free area org. qeshm.ir
مشاور: مهندسان مشاور مهرآزان پیرامون
con. eng.: piramoon architects co. prmn.ir

نکته شماره ۲۳
مهرآزان پیرامون - ۱۳۸۸
توجه: سطح حفاظتی ۳ (پهنه شکننده) در این نقشه ترسیم نشده و در آرشیو مدیریت ژئوپارک محفوظ است.

GEO- SITES

- G0 GEO-CENTRE
- G1 STARS VALLEY
- G2 KORKORAKUH
- G3 ROOF of QESHM
- G4 STATUES VALLEY
- G5 BARAHOOT VALLEY
- G6 CHAHKUH VALLEY
- G7 SALT DOME
- G8 KARION VALLEY
- G9 TEMPORARY MUSEUM of QESHM GEOPARK
- G10 MUD INTER-TIDAL BIOME
- G11 KARGAH COASTAL BIOME
- G12 GOURI WALL

فهرست ژئوسایتها (مناطق امن)

- G0 ژئوسنتر (مرکز اصلی و مجهز ژئوپارک)
- G1 دره ستاره ها (در روستای برکه خلف: پیوست به این نقشه)
- G2 کرکراکوه (در روستای گیاهدان: پیوست به این نقشه)
- G3 بام قشقم
- G4 دره تندیس ها (در روستای تیل)
- G5 دره شور (در تنگ مکینه)
- G6 تنگه چاهکو (در روستای چپو شرقی)
- G7 مجموعه نمکدان
- G8 دره کریون (در روستای دولاب)
- G9 موزه موقت ژئوپارک (در شهر قشقم)
- G10 پهنه گلی (زیستگاه ساحلی بین جزومدی)
- G11 ساحل کارگه (زیستگاه ساحل جنوبی)
- G12 دیواره فرسایشی گوری

ظرفیت تحمل (بُرد)

نظر به حساسیت و شکنندگی فوق‌العاده‌ی سایت‌های ژئوپارک، که ناشی از شرایط خاص هر یک از آنهاست از جمله «نرم بودن بستر مازنی» و در نتیجه «فرسایش شدید بادی و آبی»، «سست بودن ساختار نمکی»، «کم پوشش بودن چشم‌اندازها و عدم امکان استتار سازه‌ها با گیاهان»، پیشنهاد شده که هر ساله عددی به عنوان ظرفیت تحمل (ظرفیت بُرد) ژئوسایت‌ها تعیین و اعلام گردد. ظرفیت تحمل، عدد و شاخص ظرفیت مجاز بارگذاری منطقه از جمله تعداد بازدیدکننده برای هر سایت طبیعی در بازه‌های زمانی معین است، و در واقع دستورالعمل بازنگری شده بهره‌برداری از هر ژئوسایت است. ضروری است میزان بارگذاری در هر ژئوسایت به روش‌های نرم‌افزاری و مدیریتی رصد شده و به طور منظم با ظرفیت تحمل مبنای آن ژئوسایت سنجیده شود.

برای کنترل بازدیدها تا جای ممکن باید از روش‌های فیزیکی پرهیز و به جای آن روش‌های نرم‌افزاری به کار بسته شود. برای مثال چنانچه بازدیدها به وسیله تورهای تخصصی انجام شود می‌توان سهمیه هر تور را در هر ماه تعیین و ابلاغ کرد و ضربی نیز برای گروه‌های بدون تور در نظر گرفت. همچنین توصیه اکید می‌شود هر سایت دارای یک سیستم آمارگیری باشد که با حداقل تاخیر (چه بهتر به صورت آنلاین) ثبت و منتشر شود. با این کار گروه‌هایی که بخواهند از راه‌های دور برای بازدید مراجعه کنند، در هنگام ورود به ژئوسایت‌ها با مشکل مواجه نخواهند شد.

چالش‌های بزرگ در محاسبه ظرفیت تحمل سایت‌های ژئوپارک عبارت‌اند از: عدم دسترسی به آمارهای دقیق و منظم از بازدیدها و آمارهای مبادی ورودی و خروجی جزیره و هجوم مسافران در تعطیلات پاییز و زمستان و به خصوص در تعطیلات نوروزی. این هجوم و آن عدم آمادگی سایت‌ها برای بازدید انبوه گردشگران بی‌هدف و غیرمسئول، تبلیغات گسترده برای بازدید از سایت‌ها را نیز به چالشی جدی برای ژئوپارک بدل کرده است. در عین حال که نیاز به بازدید از سایت‌ها و بهره‌برداری ترویجی و اقتصادی از آنها لازم است، بازدیدهای مکرر توسط افراد آموزش‌نندیده می‌تواند سیمای طبیعی را مخدوش و تخریب نماید و نوعی نقض غرض در امر معرفی یک ژئوسایت باشد.

به طور کلی می‌توان گفت اگر علی‌رغم بازدید از یک ژئوسایت، تغییری در درک مخاطبان از میراث زمین، ارتباط محیط با زندگی مردم محلی و علل حفاظت از سایت‌ها ایجاد نشود میتوان آن بازدید را ناموفق و مزاحم قلمداد کرد. لازم است مدیریت ژئوپارک کیفیت بازدیدها را بیش از کمیت آنها مورد بررسی منظم و سیستماتیک قرار دهد.

عدم ارایه خدمات استاندارد، محترمانه و مناسب به گردشگران موجب تبلیغات منفی است که با کمک رسانه‌ی فعالی چون «شایعه»، تهدیدی برای آینده ژئوپارک خواهد بود. تجربه‌های مدیریت دیگر ژئوپارک‌ها و مناطق تحت حفاظت ثابت کرده است که عدم توجه به ظرفیت تحمل یک منطقه، بالقوه مایه دردسرهای بزرگی در آینده است.

در کشور ما مناطق طبیعی و سایت‌های فرهنگی فراوانی وجود دارد که به شتاب و بی‌مطالعه و بی‌حفاظت، توسط رسانه‌ها به مردم معرفی شده‌اند و به سرعت نیز در حال تخریب‌اند، تجربه‌های تنگه‌اشی، ماسوله، ایبانه، آبشار مارگون از این دست‌اند.

نگاره شماره ۲۴

نگاره شماره ۲۵

اقتصاد ژئوپارک

در دنیای امروز نخستین عامل تضمین کننده ادامه حیات هر سیستم، گردش مالی پایدار آن است. با توجه به ساختار ژئوپارک، اهداف آن و مقررات مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، بهترین سیاست مالی عبارت است از جلب مشارکت‌های مردمی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی. بدین شکل گروه‌های بیشتری از مردم و جامعه محلی با سرنوشت ژئوپارک درگیر شده و از منافع آن برخوردار می‌شوند. در این حالت حتی با فرض قطع شدن حمایت‌های دولتی و نبود برند ژئوپارک، پروژه به کار خود ادامه خواهد داد و ضمانت‌های لازم برای حفظ طبیعت، موارث فرهنگی و هنجارهای بومی به دست خواهد آمد.

بر اساس نتایج یک تحقیق، ژئوپارک قشم، تاثیر مثبتی بر رشد اقتصادی روستاهای خود از طریق افزایش نیروی کار، افزایش سرمایه‌گذاری، افزایش اشتغال، افزایش استانداردهای گردشگری، افزایش درآمدهای غیرنفتی، پیشرفت فناوری‌های تولید داشته و بیشتر خواهد داشت (استواری، ۱۳۹۱).

ظرفیت‌های کارشناسی و فیزیکی بومی در قشم، در قالب گروه‌های داوطلبی نیز یک دارایی مهم جزیره است که می‌تواند به یک جنبش درآمدزا بدل شود. سیاست کلی ژئوپارک در این حوزه باید جلب و نگاه داشتن هوשמندان و دانشمندان در عرصه‌های اقتصادی و علمی باشد.

واقعیت آن است که نو بودن مفهوم ژئوپارک در ک آن را برای عموم دشوار کرده است و برای همین به سختی حاضر به سرمایه‌گذاری بر اساس الگوهای آن می‌کنند و بیشتر به انواع سنتی و مرسوم سرمایه‌گذاری اقبال دارند و به همین دلیل همانند بسیاری از ژئوپارک‌های جهان، سازمان قشم نیز از سال ۱۳۸۴ تا کنون از ژئوپارک حمایت کرده است اما اکنون وقت آن رسیده که ژئوپارک با یک برنامه زمان‌بندی مشخص، از نظر مالی از سازمان منطقه آزاد مستقل شود و البته برای این کار باید بتواند ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود را ثابت کند. بدیهی است به محض به دست آمدن درآمدهای کافی از ژئوپارک برای سازمان منطقه آزاد قشم، نظام مدیریتی ژئوپارک نیز به طور خودکار و به همان نسبت، تغییر کرده و به سوی استقلال اداری و مالی پیش خواهد رفت.

ژئوپارک باید نظام مالی و بودجه سالانه خود را همانند بخش خصوصی «بر مبنای درآمد» تنظیم کند نه «بر مبنای هزینه». در این راه لازم است در یک برنامه زمان‌بندی، هزینه هر سال نسبتی از درآمد سال پیش باشد.

با چنین فعالیت‌هایی، ژئوپارک انضباط مالی را برای سال‌های آینده مشق خواهد کرد و این خود تضمین توسعه پایدار جزیره قشم خواهد بود.

درآمذایی

آمار رسمی مدیریت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی سازمان منطقه

آزاد نشان می‌دهد فقط در نوروز سال ۱۳۹۰ از هر یک از ژئوسایت‌های مشهوری چون نمکدان، چاهکو و دره ستاره‌ها بیش از ده هزار بازدید صورت گرفته که در نوع خود بی‌نظیر بوده، بیانگر کافی بودن بازدیدها و از سویی ضرورت سیاستگذاری دقیق برای تولید ثروت برای جامعه محلی از راه افزایش کیفیت بازدیدها است.

ژئوپارک باید سرمایه‌های خود را به درستی و به دقت شناسایی کرده و به درآمدهای اندک ورودیه ژئوسایت‌ها بسنده نکند. علاوه بر ژئوسایت‌ها ظرفیت‌های موجود دیگری چون پذیرمان دره ستاره‌ها و موزه ژئوپارک را بازشناسی کرد و از آنها درآمد ساخت. مدیریت ژئوپارک همچنین می‌تواند با نسق بخشیدن به تورهای عمومی و تخصصی، درآمد قابل توجهی را از طریق برقراری یک رابطه مطمئن بین تورگردانان و توریست‌ها برای خود ضمانت نماید. تولید اقلام نمایشی و علمی به منظور فروش، ارائه خدمات مشاوره‌ای و علمی، برگزاری تورهای تخصصی، برگزاری همایش‌ها و دوره‌های آموزشی، جذب کمک‌های مردمی و دولتی، جذب کمک‌های بین‌المللی و مانند اینها از جمله روش‌های دیگری است که ژئوپارک می‌تواند سرلوحه کارهای خود قرار دهد. لازم است نظام مالی و حقوقی مدونی برای انجام این امور در چارت سازمانی ژئوپارک دیده شود و مجوزهای لازم دریافت شود.

هزینه‌ها

بر اساس تخمین مشاور، فراهم‌سازی شرایط لازم برای بازدید ایمن و شایسته گردشگران از ژئوسایت‌ها (فارغ از هزینه‌های تجهیزات و هزینه‌های جاری و زیرساخت‌های موجود)، به حدود دویست میلیارد ریال اعتبار نیاز دارد. بودجه‌ای که نباید یکجا هزینه شود بلکه می‌تواند در قالب یک برنامه درازمدت پنج ساله جذب و هزینه شود. حداقل پانزده درصد از این بودجه باید به امور علمی، فرهنگی، ترویجی و آموزشی مانند برگزاری جشنواره‌ها، کنفرانس‌های تخصصی، شرکت در دوره‌های آموزشی خارجی و داخلی، دعوت از کارشناسان، همکاری با رسانه‌ها، دانشگاه‌ها و موزه‌ها، ایجاد بانک اطلاعاتی، کمک به ایجاد و دوام شبکه‌های داوطلبی، نشر و رسانه و فعالیت‌هایی از این دست اختصاص یابد. این سرمایه‌گذاری علمی، اجتماعی و فرهنگی در درازمدت تاثیر عمیقی بر جزیره قشم و نیز کل منطقه خواهد گذاشت.

با سرمایه‌گذاری‌های انگیزشی و همزمان با آن تداوم سیاست‌های تسهیل‌گری توسط دولت، بی‌شک نگاه‌های بیشتری به سوی ژئوپارک جهانی قشم جلب شده و سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی از سوی بخش خصوصی و عمومی صورت خواهد پذیرفت. پیش‌بینی می‌شود در این شرایط سرمایه‌های کوچک و سرگردان منطقه‌ای و بومی به سمت نوسازی و بهسازی منطقی و شایسته‌ی محیط‌های روستایی جریان یابد.

به طور کلی در میان همه انواع صنایع، صنعت گردشگری بیشترین میزان اشتغال و افزایش جمعیت را داشته و برای توسعه سریع یک منطقه همواره توصیه می شود. در یک مقایسه دیگر، تولید صنعتی به طور کلی میل بیشتری به سوی ماشین دارد در حالی که صنعت گردشگری به طور مستقیم و بر مبنای رابطه انسان و انسان پیدا شده و رونق می گیرد. هر چه کیفیت خدمات بیشتر شود فرصت های خلاقیت جدیدی نیز به وجود آمده و در اختیار آیندگان قرار خواهد گرفت.

۳) پیشنهادها

۳-۱) اقدام‌های مدیریتی

۱. تصویب طرح «گسترش قلمرو ژئوپارک» در هیات مدیره سازمان منطقه آزاد قشم به منظور تضمین ادامه عضویت در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها و برخورداری از برند ژئوپارک و پیشگیری از اقدامات توسعه‌ای مخرب و به ویژه شمول جنگل‌های هرا در قلمرو ژئوپارک
۲. جذب بودجه از ارگان‌های مرتبط برای ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز ژئوپارک در قالب طرح ناحیه
۳. ترویج بیشتر و بهتر مفهوم ژئوپارک در سطح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی
۴. ایجاد یک سیستم مدیریتی مستقل علمی، چابک و خلاق در سازمان منطقه آزاد قشم به منظور راهبری درست ژئوپارک و راهنمایی و تشویق سرمایه‌گذاران و گردشگران
۵. اقدام فوری برای ایجاد شبکه ملی ژئوپارک‌ها در همکاری با سازمان‌های ذی‌ربط و ذی‌مدخل
۶. همکاری منظم با افراد موثر در شبکه جهانی و نیز ژئوپارک‌های دیگر در قالب تفاهم‌نامه، خواهرخواندگی و ...
۷. کمک به ایجاد و ترویج شبکه داوطلبان و دوستداران ژئوپارک
۸. ارتقای سطح کیفی و کمی همیاران ژئوپارک
۹. شرکت فعال در همایش‌ها و رخداد‌های ژئوپارکی در جهان

۳-۲) الویت‌بندی اجرای زیرساخت‌ها

۱. نصب تابلوهای متحدالشکل در مبدا ورود به ژئوسایت‌ها در قلمرو کنونی ژئوپارک و چهار گوشه آن و مکان‌های مورد نظر و رسیدگی همیشگی به تابلوها و احجام نصب شده
۲. احداث اینفو پوینت‌هایی در فرودگاه بین‌المللی قشم، روستاهای چهو شرقی، سلخ و کانی با امکانات اولیه رفاهی و تجهیزاتی برای توجیه گردشگران
۳. احداث مجموعه مرکزی ژئوپارک (ژئوستر) و متمرکز نمودن همه تجهیزات و امکانات و پرسنل و موزه ژئوپارک به آنجا
۴. ساماندهی فضای ورود و پارکینگ ژئوسایت بام قشم از خروجی جاده تا ورود پیاده به بام
۵. انجام مطالعات امکان‌سنجی و پیش‌بینی زیرساخت‌های لازم برای ژئوکمپ‌های کارگه و کانی (بنگاله)
۶. مرمت راه دسترسی به ژئوسایت چاهکو از روستای چهو شرقی و نیز مرمت راه شوسه سلخ تا نمکدان (پرهیز از رویه آسفالت)
۷. خرید یک خانه سنتی بزرگ در یکی از روستاهای ژئوپارک و تبدیل آن به یک موزه روستایی

۸. ارائه کمک‌های فنی و اعطای وام بلاعوض به سمن‌های محلی، شوراها، مدارس و مساجد روستاهای ژئوپارک برای ترمیم و راه‌اندازی تاسیسات عمومی قدیمی و به ویژه بندها و راه‌آب‌های متروک، آب‌انبارها، مساجد قدیمی و مدارس سنتی
۹. شناسایی حداقل ده خانه روستایی سنتی و اعطای وام به مالکان برای تبدیل به مهمانسرا به عنوان یک اقدام انگیزاننده
۱۰. احداث مرکز بازدیدکنندگان در روستای دولاب (بهتر است یک خانه قدیمی شناسایی، خریداری و برای این کار احیا گردد).

۳-۳) برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های علمی و مشاوره‌ای سطح بالا

- طراحی و تولید فصلنامه ژئوپارک به زبان انگلیسی
- کمک به تجهیز مدارس قشم به امکانات مدرن آزمایشگاهی به ویژه در رشته‌های زمین‌شناسی و اکولوژی
- اعطای بورس تحصیلی به استعدادهای زبده با مشخص بودن نوع تعهدات
- طراحی و اجرای منظم بازدیدهای علمی برای افراد عملی موثر
- تکمیل مطالعات ژئوپارک قشم با توجه به تسری آن به کل جزیره و نیاز آن به بازنگری و اقدام برای ارسال درخواست جدید به شبکه جهانی ژئوپارک‌ها
- مطالعه و بررسی اثرات فرهنگی - اقتصادی و اجتماعی ژئوپارک قشم از تاسیس تا اکنون
- اجرای همایش علمی سالانه ژئوپارک‌های ملی در جزیره قشم

۳-۴) توصیه‌ها

- با توجه به محدودیت زمانی، «گسترش قلمرو ژئوپارک» به ترتیب یادشده در این کتاب، برای ادامه عضویت ژئوپارک در شبکه و شاید برای حفظ حیات ژئوپارک «الزامی» است.
- ژئوپارک باید از دستگاہی هزینه‌بر به ساختاری برای تولید ثروت بدل شود تا بتواند با استقلال یافتن از سازمان به یک مدیریت خلاق و چابک، منطبق با روش‌های مدیریت امروزی به حیات خود ادامه دهد و در راستای برنامه بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، نقش سکنداری را در منطقه خاورمیانه بر عهده گیرد.
- ژئوپارک باید پس از به دست آوردن نظام مدیریتی مناسب و ایجاد ظرفیت‌های نوین، در یک برنامه زمان‌بندی مشخص، اداره امور خود را بر عهده جامعه محلی بگذارد.

نگاره شماره ۲۷

نگاره شماره ۲۸

منابع

- امری کاظمی، علی رضا، اطلس ژئوتوریسم قشم، پایگاه ملی داده‌های علوم زمین و سازمان زمین‌شناسی کشور، تهران ۱۳۸۳
- دشتی‌زاده، عبدالرضا، چکیده مقالات یازدهمین گردهمایی باستان‌شناسی ایران، تهران، ۱۳۹۱
- فرهنگ دره شوری، بیژن، طبیعت قشم، نشر آگاه، چاپ یکم، ۱۳۸۸، تهران
- گروهی از دانشجویان معماری دانشکده هنرهای زیبا، انتشارات منطقه آزاد قشم، تهران ۱۳۸۰
- خلاصه طرح جامع منطقه آزاد قشم، شرکت مهندسان، معماران و اقتصاددانان سوئد (سوئکو)، ۱۳۷۳
- مجموعه مقالات ژئوپارک قشم در نخستین همایش ژئوپارک‌ها در قشم
- KPMG, 2002, Qeshm Island Tourism Development. National Park Opportunity Assessment. Not published.
- KPMG, 2003, Qeshm Island Tourism Strategy. Not published

فهرست نگاره‌ها

- یک- عکس از نویسنده- ۱۳۸۴
- دو- نقشه مشاوران KPMG برای توسعه گردشگری جزیره- ۱۳۸۲
- سه- نقشه غار نمکی 3N در کوه بوخو (نمکدان)- برداشت و ترسیم توسط: جری بروتانز، مایکل فیلیپی، ناصر اسدی و دیگران، سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۶
- چهار- نمونه‌ای از یک سنگ پرفسیل، نویسنده- ۱۳۸۷
- پنج- لانه خرچنگ شیخی در ساحل ناز، نویسنده- ۱۳۸۴
- شش- طرح توسعه گردشگری جزیره قشم، مهندسین مشاور سوئکو- ۱۳۷۴
- هفت- دیدیم عضویت ژئوپارک قشم در شبکه جهانی ژئوپارک‌های یونسکو- ۱۳۸۵
- هشت- نشانه جدید شبکه جهانی ژئوپارک‌ها از سال ۲۰۰۸
- نه- نشانه شبکه آسیا-اقیانوسیه ژئوپارک‌ها
- ۱۰- بازدید ارزیابان شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، بوخو، جزیره قشم، نویسنده- ۱۳۸۸
- ۱۱- بازدید ارزیابان شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، دبیرستان تیل، عباس عبداللهی، ۱۳۹۱
- ۱۲- نقشه رابطه توسعه و محیط زیست در جزیره قشم، مهندسین مشاور سوئکو- ۱۳۷۳
- ۱۳- فرستاده‌ی شبکه جهانی ژئوپارک‌ها برای نوشتن برنامه عملیاتی، محمدرضا قاسمی‌نژاد- ۱۳۸۷
- ۱۴- برش طولی ساختمان پذیرمان شماره یک ژئوپارک، هماهنگی با طبیعت، مشاور- ۱۳۸۸
- ۱۵- یک خانه روستایی متروک در روستای گوران در ژئوپارک قشم، نویسنده- ۱۳۹۰
- ۱۶- نقشه قلمرو (محدوده) ژئوپارک قشم، مشاور- ۱۳۸۸
- ۱۷- نقشه قلمرو ژئوپارک قشم- کار مشترک معاونت معماری و شهرسازی، مدیریت ژئوپارک قشم و مشاور- ۱۳۹۱
- ۱۸- نقشه پراکنندگی آثار طبیعی ثبت شده در فهرست آثار ملی کشور از جزیره قشم- کار مشترک معاونت معماری و شهرسازی، مدیریت محیط زیست، مدیریت ژئوپارک قشم و مشاور- ۱۳۹۰
- ۱۹- پیرمرد حصیرباف، روستای سلخ، نویسنده- ۱۳۸۷
- ۲۰- ارزیابان شبکه جهانی ژئوپارک‌ها و همراهان در دهانه غار نمکی، نویسنده- ۱۳۸۸
- ۲۱- الگوی کلی پهنه‌بندی حفاظتی طرح جامع ژئوپارک قشم، نویسنده- ۱۳۸۸
- ۲۲- یک لاکپشت سبز جوان، نویسنده- ۱۳۸۷
- ۲۳- نقشه خلاصه طرح جامع ژئوپارک جهانی قشم- مهندسان مشاور مهرازان پیرامون ۱۳۸۸
- ۲۴- نخلستانی در نزدیکی آرامگاه شیخ برخ، جزیره قشم، نویسنده- ۱۳۸۷
- ۲۵- یک اثر طبیعی ریزی-فرسایشی در نزدیکی ژئوسایت چاهکو، نویسنده- ۱۳۸۴
- ۲۶- یک استخر آب در نخلستانی در روستای دیرستان، نویسنده- ۱۳۸۷
- ۲۷- عکسی از روستای لافت، نویسنده- ۱۳۸۴
- ۲۸- اطراف روستای سلخ- عبدالخالق طاهری